

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

20^e JAARGANG

WOENSDAG 9 JANUARI 1935

No. 993

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No.
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch
Kwartaalbericht f 1.—. Ledén en donateurs ontvangen
het weekblad en het Kwartaalbericht gratis en een reductie
op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE TEGENWOORDIGE ECONOMISCHE POLITIEK VAN NEDER- LANDSCH-INDIË door Mr. D. J. Hulshoff Pol.....	22
De saneeringsovereenkomsten in het bakkersbedrijf door Dr. B. Ammerlaan	24
De toestand in de steenindustrie II (Slot) door A. H. Baron van Hardenbroek	26
Wijziging in de politiek van de Banque de France? door A. A. van Sandick	29
De clearing en onze handelsbalans met Duitschland door C. A. Klaasse	30
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De nieuwe economische politiek van Frankrijk door Dr. H. Weichmann	32
AANTEKENINGEN:	
De weg naar herstel door middel van een internatio- nalen gouden standaard na devaluatie van de goud- landen	33
Prijzen van woningen en automobielen in de Vereenigde Staten	34
Conjunctuurpolitiek van circulatiebanken	35
Koffiestatistiek over December 1934	36
Braziliaansche koffieogsten	36
BOEKAANKONDIGINGEN:	
Alec L. Macfie: Theories of the Trade cycle	36
MAANDCIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	35
STATISTIEKEN	37—40
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

8 JANUARI 1935.

De mutaties op de geldmarkt, die gewoonlijk met de jaarswisseling gepaard gaan, behooren weder tot het verleden. De geldruimte is, zooals verwacht werd, weder grooter geworden. Ook de kaspositie van het Rijk schijnt zoodanig te zijn, dat er hoogstwaarschijnlijk tegen het einde der maand wel geen inschrijving op schatkistpapier mag worden verwacht. De geldprijzen zijn begrijpelijkerwijze weer terugge-
loopen: driemaands bankaccepten $\frac{7}{16}$ pCt., schatkist-
promessen — bijna niet te krijgen — $\frac{3}{8}$ pCt., half-
jaarspapier $\frac{7}{16}$ pCt., jaars $\frac{11}{16}$ pCt., tweejaars 1%
pCt. en vijfjaars $2\frac{1}{16}$ pCt. Prolongatie onveranderd
1 pCt.

* * *

De berichten over de gouverneurswisseling bij de Banque de France en de aan den nieuwen functionaris toegeschreven plannen inzake de Parijsche geldmarkt worden wel hoofdzakelijk genoemd als oorzaak van de fluctuaties op de wisselmarkt. Ook de betere politieke vooruitzichten schijnen de koersen beïnvloed te hebben, terwijl de speculatie, die baisse-posities had opgebouwd op grond van een ineensinken van het goudblok, tot dekking moet zijn overgegaan. Parijs heeft saldi te Londen teruggetrokken en, niet-tegenstaande er zoo nu en dan officieel gesteund werd, is de Pondenkoers tegen Francen van 74.65 op 74.10 teruggelopen. Ook Dollars/Francen liepen terug — 15.13—15.07½. De Pondenkoers is hier door het voortdurende aanbod van 7.28½ op 7.23½ gekomen. De Dollar is eveneens ingezakt en kwam van 1.47% op 1.47½. De \$/£ koers, die eenigen tijd op 4.94 gehandhaafd werd, is op 4.91½ gekomen. De Fransche Franc veranderde hier maar weinig en kon zich op ongeveer 9.76 handhaven. Belga's waren een oogenblik zeer aangeboden, doch konden zich herstellen: 34.63—34.55—34.62. Zwitsersche Francs waren in het midden der week gezocht, doch liepen tenslotte weder terug: 47.90—47.97—47.91. Marken waren eerder lager: 59.40—59.32. Creditsperrmarken waren de geheele week gezocht; gisteren bleven de koepers uit de markt, waardoor een koersteruggang te noteeren viel. De prijzen voor Registermarken en Effectensperrmarken konden zich handhaven. De Scandinavische koersen waren natuurlijk alle flauw in samenhang met het Engelsche Pond. Argentijnsche Pesos lager: 36%, Milreis ca. 10.

Op de termijnmarkt heeft het agio voor Ponden voor een disagio plaats gemaakt; het aanbod van Ponden op latere levering was overwegend. De slotnoteringen voor één- en drie-maands waren: $\frac{1}{8}$ c. resp. $\frac{7}{16}$ c. onder contant. Ook Dollars op deze termijnen noteeren lager dan kassa: $\frac{1}{16}$ en $\frac{5}{16}$ p. Het déport voor Fransche Francs is eveneens grooter geworden $\frac{1}{2}$ c. en 1½ c. De goudprijzen liepen verder terug; baren levering Amsterdam noteeren f 1.652, Eagles 2.48%, Sovereigns 12.13%, Gouden Tientjes 10.16. Marken bankpapier waren sterk aangeboden; er werd tenslotte op 52.60 gedaan.

DE TEGENWOORDIGE ECONOMISCHE POLITIEK VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Het valt uit den aard der zaak niet te ontkennen, dat zich in de economische politiek van Nederland, vooral sinds het optreden der tegenwoordige Regeering, een belangrijke koerswijziging heeft voorgedaan. Een dergelijk verschijnsel is ook in de Nederlandsch-Indische economische politiek aan den dag getreden. Hierbij is de kentering zelfs scherper geweest dan in het Moederland. Immers zijn in Indië vóór het optreden van het huidige Ministerie in Mei 1933 weinig economische crisismaatregelen genomen, terwijl in Nederland voordien reeds meerdere crisisvoorzieningen waren getroffen.

Wij zullen de in Nederlandsch-Indië genomen maatregelen aan een beschouwing onderwerpen.

I. De douanepolitiek.

Deze heeft in Nederlandsch-Indië geen principieele verandering ondergaan; zij is evenals voorheen fiscaal gebleven. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat de ongewilde bescherming, die uit een fiscaal tarief van invoerrechten altijd in meerdere of mindere mate voortvloeit, de laatste jaren grooter is geworden, doordat de invoerrechten, ten einde de stijgende begrotingstekorten althans ten deele te kunnen dekken, niet onbelangrijk werden verhoogd. Daar komt bij, dat het verschil tusschen de tarieven voor de productiemiddelen, algemeen gebruikte eindproducten en luxe-eindproducten tegenwoordig belangrijk grooter is dan vroeger.

Vóór de crisis waren de onderscheidene tarieven (ruw genomen) 6, 10 en 12 pCt. van de waarde; thans zijn zij 6, 12 en 20 pCt. en deze zijn dan nog met 50 crisispercenten verhoogd. De grondstoffen zijn evenals vroeger in het algemeen vrij; het valt echter niet te ontkennen, dat dit beginsel van vrijdom van invoerrechten voor grondstoffen tegenwoordig consequenter wordt toegepast dan vroeger. Zoo werd van ruwe katoen kort geleden nog een invoerrecht van 6 pCt. geheven, terwijl de invoer daarvan thans vrij is.

Uit vorengenoemde veranderingen blijkt, dat de in Indië bestaande en eventueel nieuw op te richten industrieën thans meer (ongewilde) bescherming genieten dan vroeger het geval was. Deze factor is daarom van groote betekenis, omdat hij slechts ten deele — n.l. ten hoogste voor zoover hij de opcenten betreft — een crisis karakter draagt. Afgezien van de opcenten is de verhooging uitdrukkelijk bedoeld om ook na de crisis te blijven voortduren. In zooverre zal de meerdere bescherming blijven bestaan. Het blijft overigens de vraag of ook de „tijdelijke” opcenten tenslotte niet zullen blijken het eeuwige leven te bezitten.

II. De contingententeeringspolitiek.

In den loop van de crisis trad de noodzakelijkheid aan den dag om den invoer van verschillende artikelen te contingentereen. Deze noodzakelijkheid was bij den landbouw heel wat minder dringend dan bij de industrie. De Indische landbouw is immers ten aanzien van de meeste producten vrijwel geheel op export aangewezen en kan, als steun noodig is, alleen met een ander middel — n.l. productier restrictie en exportregeling — worden geholpen. Met enkele voedingsproducten, n.l. rijst en kedelee stond de zaak echter anders: deze hadden van een zeer overvoerde internationale markt zoodanig te lijden, dat de markt in Indië zelf — mede als gevolg van de omstandigheid, dat Indië den gouden standaard heeft gehandhaafd — in elkaar dreigde te storten. Vandaar dat de invoer van deze producten, tezamen met die van de daarmee samenhangende producten soja en taotjo werd gereguleerd.

Daarnaast staan de invoer-contingenteeringen van verschillende industriele producten. De oorzaak daarvan lag hetzij in de omstandigheid, dat inheemsche

bedrijven de concurrentie tegenover het buitenland, speciaal Japan, niet meer konden volhouden en voor ondergang bewaard moesten worden, hetzij in de wenschelijkheid om den invoer van verschillende Europeesche goederen, of wel het Europeesche element in den importhandel te beschermen tegen een wellicht volledige verdringing van Oostersche, speciaal Japansche, zijde, dan wel in meerdere factoren tegelijk.

Bij de meeste contingententeeringen vindt men de combinatie van alle genoemde oorzaken; dat is het geval bij de invoerbeperving van bier, cement en bontgewevezene textielgoederen. Een vereeniging van de tweede en derde oorzaak treft men aan bij de contingententeering van gebleekte katoenen stoffen.

Men zal naar onze meening goed doen niet al te veel nadruk te leggen op het crisis karakter van de hiervoren geschetste maatregelen.¹⁾ Zeer waarschijnlijk zullen zij van blijvende aard zijn. Dit ligt aan het karakter van de drie genoemde oorzaken. We willen de betekenis dezer oorzaken ieder afzonderlijk nagaan.

a. Bescherming van inheemsche industrieën.

De onmiddellijke aanleiding van deze bescherming is natuurlijk geweest, dat bedoelde industrieën niet in staat waren zich volledig aan te passen aan de crisissomstandigheden in het algemeen en aan de concurrentie van de goed georganiseerde, van de waardevermindering der Yen profiteerende Japansche industrieën, in het bijzonder. Aan de oppervlakte dragen deze maatregelen dus een zuiver crisis karakter. Onder deze oppervlakte zijn echter nog andere oorzaken werkzaam, n.l. de noodzakelijkheid om onder alle omstandigheden — crisis of geen crisis — de tot dusver in Nederlandsch-Indië ontstane takken van industrie te handhaven en voorts om een verdere industrialisatie zoo krachtig mogelijk te bevorderen. Wat dit laatste betreft, zit in bedoelde maatregelen in wezen het groote industrialisatie-probleem verscholen, hetwelk de gemoederen in Indië reeds langen tijd, doch vooral de laatste jaren, zoo bezighoudt.

Inderdaad is het industrialisatie-vraagstuk vooral tegenwoordig buitengewoon urgent; wij meenen daarvoor de volgende redenen te kunnen aanvoeren:

a. zoolang Indië een land is, dat uitsluitend grondstoffen produceert, zal het door deze eenzijdige economische structuur ook in de toekomst in bijzonder sterke mate aan de wisselvalligheden der conjunctuur onderhevig zijn;

b. deze conjunctuurgevoeligheid is des te nadeeliger, omdat voor een goede uitoefening van een modern staatsbestuur, zooals dat thans in Indië gevoerd wordt, continuïteit een eerste vereischte is. Ontbreekt deze, dan moet telkens weer worden opgebouwd en afgebroken.

c. de bevolkingsdichtheid is op Java en Madoera buitengewoon groot, zóó groot zelfs, dat — geheel afgezien van de crisis — bij de voortdurend sterke toename der bevolking het gevaar van hongersnood of althans van sterke verarming binnen afzienbaren tijd zeker niet meer denkbeeldig is.

d. dit gevaar is echter in de laatste jaren zeer veel nabij gekomen, doordat de suikerindustrie, die de voornaamste steun was van de welvaart op Java en Madoera, thans grootendeels is weggevallen en, naar algemeen verwacht wordt, definitief zal worden teruggebracht tot op hoogstens de helft van zijn vroegere omvang.

Voor de sub d. vermelde reden maakt o.i. zelfs een *handhaving* van de bestaande industrie *quand-même* en een verdere industrialisatie *in geforceerd tempo* noodzakelijk. Vandaar dat men zich naar onze meening bij de overweging van beschermende maat-

¹⁾ Een uitzondering moet o.i. worden gemaakt voor de invoerbepervingen van rijst, kedelee, soja en taotjo. Deze dragen onmiskenbaar een crisis karakter.

regelen in de toekomst niet meer zoozeer angstvallig zal moeten afvragen of de betrokken industrieën bescherming werkelijk „verdienen”, maar dat men omgekeerd tot bescherming zal moeten overgaan, waar maar eenigszins redelijke kans bestaat op een behoorlijke ontwikkeling van de industrie. Bij de beschermingsmaatregelen behoort daarom het motief van de *rechtstreeksche werkverschaffing* op den voorgrond te staan.

b. Bescherming van Europeesche importgoederen.

Ook dit oogmerk zal den crisistijd lang overleven. Het gaat hier om den strijd tusschen West en Oost. Worden geen overheidsmaatregelen genomen, dan overtoert het Oosten, in de eerste plaats Japan, een steeds grooter deel van de Indische markt. Het Westen zal Indië echter in economisch opzicht niet geheel willen loslaten, omdat een dergelijke volledige prijsgeving noodzakelijk een lossen worden van de politieke banden met zich zal meebrengen; in deze aangelegenheid spreken derhalve politieke overwegingen een krachtig woord mede.

Doch het spreekt vanzelf, dat het Westen economische tegenprestaties moet geven. Over Nederland spreken wij nader. De andere Westersche landen zullen tegen een bepaald invoercontingent in Nederlandsch-Indië voor hunne goederen hunnerzijds een invoercontingent voor Indische producten moeten geven of b.v. verlaging van invoerrechten van bepaalde artikelen moeten toestaan. Deze reciprociteitspolitiek is echter nog in staat van wording; tot dusverre zijn nog geen contingenten aan Europeesche vreemde landen toegestaan.

c. Bescherming der Europeesche importeursbelangen.

Deze politiek berust op een overeenkomstige overweging als de bescherming der Europeesche goederen. Met de verdringing van Europeesche importartikelen door Japansche ging een vervanging van Europeesche importeurs door Japansche gepaard, en wel in die mate, dat een volledige verdrijving van het Europeesche element in den importhandel te wachten stond, indien daartegen geen tijdige maatregelen werden genomen.

De betreffende maatregelen zijn thans voor verschillende artikelen in het leven geroepen en wel in dezen vorm, dat bij contingententeeringen is bepaald, dat een zeker percentage van de contingenten moet worden ingevoerd door bij Europeesche vereenigingen aangesloten importeurs.

Dit van de vrijhandelsbeginselen wel zeer sterk afwijkende stelsel is ons inziens zoowel economisch als politiek volkomen gerechtvaardigd. Economisch, omdat het zeer goed mogelijk is te achten, dat indien de importhandel geheel in Japansche handen komt, bij de zoo uitnemende organisatie en onderlinge samenwerking van de Japansche handelaren een monopoliseering van den import tot stand zal komen met de daaraan verbonden, ten nadeele van de consumenten werkende prijsopdrijving der artikelen. Politiek, omdat het hoogst ongewenscht moet worden geacht, dat een belangrijk deel van de Europeesche samenleving komt weg te vallen. Zooals bekend, zijn de Europeanen in Indië voor een groot deel ambtenaren, doch deze kunnen er niet de eenige blijven: zij moeten als het ware hun wortels hebben in een gemeenschap van Europeesche particulieren, die er om economische redenen is; deze samenleving bestaat thans uit ondernemers bij de cultures en mijnbedrijven, exporteurs en importeurs.

Het is bepaald gewenscht, dat bedoelde Europeesche samenleving niet nog kleiner wordt dan zij al is en dat dus maatregelen worden genomen om te voorkomen, dat de categorie der Europeesche importeurs niet geheel verdwijnt.

III. De bedrijfscontingenteering.

Met het vorenstaande kan echter niet worden volstaan. Het bleek, dat in verschillende takken van bedrijf — b.v. in de drukkerijen — een groot aantal ondernemingen ontstond dan in verband met de in de crisis afgenomen vraag te verantwoorden was. Bovendien deed zich ook hier een verdringingsproces voor ten nadeele van Europeesche en inheemsche bedrijven. Teneinde er voor te waken, dat vraag en aanbod op dit gebied met elkander meer in overeenstemming zoude blijven, is bij ordonnantie bepaald, dat de oprichting van nieuwe bedrijven voortaan van een vergunning van overheidswege zou moeten afhangen. Ook de bestaande bedrijven werden aan licenties gebonden, doch deze zullen practisch niet worden geweigerd.

Als vaststaande kan worden aangenomen, dat ook de bedrijfscontingenteering de crisis lang overleven zal. Bij de indiening van de ontwerp-ordonnantie in den Volksraad heeft de Indische Regeering trouwens uitdrukkelijk te kennen gegeven, dat het allerminst een crisismaatregel gold.

IV. De agrarische en minerale productiebeperking.

In verband met de overproductie van verschillende in Indië voortgebrachte grondstoffen en voedings- en genotmiddelen bleek het noodzakelijk en ook mogelijk de productie van verschillende dezer goederen — meestal in verband met internationale afspraken — te beperken. Dergelijke restricties werden toegepast ten aanzien van tin, suiker, thee en rubber.

Men kan veilig aannemen, dat deze beperkingen een crisiskarakter dragen. Alleen ten aanzien van de suikerrestrictie moet o.i. een reserve worden gemaakt, en wel, omdat een groot deel der suikercultures waarschijnlijk voor goed zal verdwijnen. De suikerrestrictie heeft tengevolge, dat de inkrimping der productie proportioneel over alle maatschappijen wordt omgeslagen.

Indien na afloop van de crisis de restrictie direct zou worden opgeheven, dan zou plotseling een strijd van allen tegen allen beginnen, waarbij dan ongeveer de zwakste helft totaal zou verdwijnen en de sterksten onbeperkt zouden blijven bestaan. Om deze reden zal de suikerrestrictie nog wel lang na het einde der crisis van toepassing blijven.

V. De immigratiebeperking.

De immigratie is in Indië gering in verhouding tot de totale bevolking. In zooverre is dus van een „Uitlanderskwestie”, als zich indertijd in Transvaal voerde, in bedoeld overzeesch gewest geen sprake. Doch deze kwestie zou zich wellicht in de toekomst kunnen voordoen met betrekking tot de in Indië wonende Nederlanders.

Volgens de volkstelling 1930 waren in Indië woonachtig ruim 241.000 Europeanen (w.o. meer dan 208.000 Nederlanders), bijna 1.233.000 Chineezzen en bijna 111.000 andere Vreemde Oosterlingen. In 1929 werden toegelaten ruim 48.000 personen, waarvan ongeveer 5.800 Nederlanders, 2.750 andere Europeanen, 36.000 Chineezzen en 3.800 andere Vreemde Oosterlingen.

Ter voorkoming van een te grooten toevloed van vreemdelingen is met ingang van 1 Januari 1934 bepaald, dat niet meer dan een voor elk land telkenmale vast te stellen maximum vreemdelingen in Indië mag binnenkomen. Voor 1934 is dit maximum vastgesteld op 12.000 en zoodanig verdeeld tusschen 15 groepen, dat iedere groep recht heeft op 800, doch dit aantal kan overschreden worden totdat voor die groep een aantal is bereikt ten bedrage van het gemiddelde van de laatste 10 jaren, vermeerderd met $\frac{1}{10}$, alsmede totdat voor alle groepen tezamen het getal 12.000 is bereikt. Deze regeling beteekent dus een aanzienlijke beperking van het aantal immigranten van de sterkste groep.

VI. De economische verhouding tot het moederland.

Deze verhouding was vóór en in het begin van de crisis een relatie als tusschen twee totaal vreemde landen. Dit sproot trouwens vanzelf voort uit de door beide landen toegepaste vrijhandelspolitiek.

Daarin is sinds het optreden van het tegenwoordige Ministerie grondige wijziging gekomen.

In Nederlandsch-Indië wordt tegenwoordig met de moederlandsche belangen op verschillende wijzen rekening gehouden. Vooreerst is bij de contingentteering van eenige soorten bontgeweven textielgoederen en van gebleekte katoenen stoffen een zeker quantum uitdrukkelijk gereserveerd voor Nederlandsche goederen van deze soort. Daarnaast is voor de Nederlandsche belangen zorg gedragen door de hiervoren reeds besproken en bij de meeste contingentteeringen toegepaste regeling, waarbij een deel van den import wordt toegevozen aan bij Europeesche vereenigingen aangesloten importeurs; op deze wijze is ook de positie van Nederlandsche importeurs voor een deel verzekerd.

Voor deze tegemoetkomingen valt uit politiek oogpunt reeds aanstonds veel te zeggen, omdat aldus een economische vervreemding van het moederland ten opzichte van Indië althans ten deele wordt voorkomen.

Daarnaast zijn er ook economische motieven voor aan te voeren in den vorm van tegenprestaties van het moederland. Deze zijn waarlijk niet gering te achten. In de eerste plaats heeft Nederland Nederlandsch-Indië financieel gesteund en het overzeesche gewest ook van zijn credietwaardigheid gebruik laten maken door zich voor de laatste Indische leeningen garant te stellen.

Verder verleent Nederland aan Indië steun bij het verwerven van voordeelen bij reciprociteitsverdragen en door het een deel der hier te lande gestorte saldi voor de clearing af te staan; zonder deze hulp zou Indië met zijn actieve handelsbalans in het algemeen niet veel aan reciprociteits-handelsverdragen en aan clearingverdragen hebben. Verder heeft het moederland aan de rijst van Java en Madoera en Bali en Lombok tot een bepaald maximum ontheffing gegeven van de monopolieheffing op rijst en aan de Indische maïs reductie verleend op de monopolieheffing op maïs. Dan wordt hier te lande getracht aan het Indisch djatihout zooveel mogelijk verspreiding te geven, enz.

Hoezeer de wederzijdsche steun gemotiveerd is, nu de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische bedrijven door protectionistische maatregelen in het buitenland worden benadeeld, zoo mag toch nimmer uit het oog worden verloren, dat beide gebiedsdeelen volstrekt niet elkanders economisch complement zijn, zoodat de beteekenis van de hier bedoelde steunmaatregelen niet te hoog moet worden aangeslagen. Intusschen kan men wel aannemen, dat althans een deel der steunmaatregelen veel langer dan de crisis zal duren.

VII. De meestbegunstigingsclausule in de handelsverdragen.

Deze clausule is vóór de crisis niet meer of minder dan de hoeksteen van de handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden geweest. Niet alleen vóór den wereldoorlog maar ook — en zeker niet in mindere mate — daarna heeft Nederland mede voor Nederlandsch-Indië een lange reeks van z.g. eenvoudige meestbegunstigingsverdragen gesloten, d.w.z. verdragen, waarin de meestbegunstigingsclausule de hoofdschotel vormde en practisch geen reciprociteitsbepalingen werden opgenomen.

Deze verdragen hadden ongetwijfeld het voordeel, dat de handelsbelangen van het Koninkrijk in de betrokken vreemde landen althans niet werden achtergesteld bij die van andere landen, doch konden niet verhinderen, dat in het buitenland zich een stijgend

protectionisme voordeed, dat den export van het Koninkrijk ernstig benadeelde. Toen in den loop van de crisis daarbij nog overal in het buitenland contingentteeringen werden toegepast, die volgens internationale opvatting geheel buiten de meestbegunstigingskwamen te vallen, was het lot der meestbegunstigingspolitiek bezegeld en ging de Nederlandsche regering voortaan over tot reciprociteitsverdragen, waarbij over en weer concessies ten aanzien van invoerrechten en invoerquota werden bedongen.

Reeds zijn in dezen trant verschillende verdragen aangegaan, o.a. met Duitschland, Spanje en Turkije. Ook is getracht met Japan een dergelijk verdrag te sluiten, maar de daartoe gevoerde onderhandelingen hebben nog niet tot een zoodanig verdrag geleid. Voorloopig blijft het reciprociteitsbeginsel op het gebied van de handelspolitiek de overhand houden, en het laat zich niet aanzien, dat bedoeld beginsel na de crisis spoedig zal worden afgeschaft.

VIII. Toepassing van de clearing.

De omstandigheid, dat verschillende vreemde landen niet bereid zijn de schulden wegens invoer van Indische goederen of uit anderen hoofde te betalen in Nederlandsche valuta, heeft — evenals in het moederland — geleid tot een steeds toenemende toepassing van betaling via de clearing. Thans zijn reeds clearingverdragen gesloten met Duitschland, Chili en Turkije. Intusschen spreekt het haast vanzelf, dat na afloop van den crisistoestand de clearing tot het verleden zal behooren.

Mr. D. J. HULSHOFF POL.

DE SANEERINGSOVEREENKOMSTEN IN HET BAKKERSBEDRIJF.

In E.-S.B. van 14 Dec. 1932 vestigden wij de aandacht op de overeenkomsten, die tusschen de gezamenlijke Nederlandsche meelfabrieken enerzijds en de diverse Nederlandsche bakkersbonden anderzijds waren gesloten; ten-einde te komen tot een saneering van de Nederlandsche broodvoorziening. Deze saneering beoogde niets anders dan het stellen van de broodprijzen op een niveau, dat voor de bakkers loonend zou zijn en dit wilde men bereiken door de medewerking der meelfabrieken te verzekeren, die door de Tarwewet in een monopoliepositie waren geplaatst ten aanzien van de meelvoorziening.

Aan de hand van de beschikbare cijfers konden wij in genoemd artikel aantonen, dat weliswaar de broodprijzen in ons land door elkaar gerekend zich op een te laag niveau bevogen, maar dat de oorzaak van dit kwaad was gelegen in de bakcapaciteit der gezamenlijke Nederlandsche bakkerijen, die veel te groot was voor een behoorlijke voorziening in de Nederlandsche broodbehoefte. Het daardoor steeds de markt bedreigende te groote aanbod, dat aan alle kanten herhaaldelijk kon opduiken, leidde op vele plaatsen tot een bijzonder scherpe concurrentie, die zich dan uitte in een fellen prijsstrijd. Door dezen prijsstrijd met prijszetting te onderdrukken — zooals door de saneeringsmaatregelen werd beoogd — nam men dus slechts een hinderlijk symptoom van de kwaal weg, terwijl de eigenlijke oorzaak daarvan, de overcapaciteit, door dezen maatregel niet werd aangetast.

Wij betwijfelden daarom ernstig, of de toen voorgestelde saneeringsovereenkomsten wel zonder meer tot het resultaat zouden leiden, dat men er zich van had voorgesteld.

De ervaringen in de beide achter ons liggende jaren, waarin de overeenkomsten in de praktijk zijn gebracht, hebben onze verwachtingen volledig bewaarheid. In deze jaren is namelijk de positie van de Nederlandsche bakkerijen eerder nog verslechterd dan verbeterd en van een stijging van de broodprijzen, waarover velen zich indertijd ongerust maakten, is als

gevolg van deze overeenkomsten geen sprake geweest.

Het heeft geen zin hier een beschrijving te geven van de gebeurtenissen, die tot deze mislukking geleid hebben. In het kort komen ze hier op neer, dat voornamelijk in de plaatsen, waar de saneering de meeste resultaten had moeten opleveren, dat is daar waar de bakkerijcapaciteit ver uitgaat boven die, welke noodig zou zijn voor een behoorlijke broodvoorziening, de concurrentie eerder nog is verscherpt dan uitgeschakeld, zoodat het omgekeerde werd bereikt van hetgeen was bedoeld.

Op de meest vernuftige wijzen wisten vele bakkers zich aan de vastgestelde prijzen te onttrekken om daardoor toch maar hun afzet te kunnen vergrooten of hun productie te kunnen handhaven. Werden zij dan tenslotte op een der straflijsten geplaatst, waardoor zij de door hen benodigde bloem slechts tegen verhoogde prijzen of officieel zelfs in het geheel niet meer konden kopen, dan was daar de clandestiene meelhandel, die hen in staat stelde het bedrijf voort te zetten. Deze clandestiene meelhandel nam tenslotte zelfs zoodanige afmetingen aan, dat onlangs door de uitgesloten bakkers een vrije meelfabriek in werking werd gesteld, waardoor dus openlijk tegen de saneeringsmaatregelen werd stelling genomen.

* * *

Het spreekt wel vanzelf, dat onder deze omstandigheden een strenge toepassing van de saneeringsbepalingen feitelijk geen zin meer heeft en daarom hebben de diverse bakkersbonden de handen ineen geslagen om te komen tot nieuwe ordening. Men heeft daartoe een schema ontworpen, waarbij in de overeenkomsten tusschen de bakkersbonden en de meelfabrieken ook aan de coöperatieve bakkerijen, de meelhandelaars, de winkeliers en allen, die in enig verband staan tot de meelvoorziening een plaats wordt toegekend. Men ging daarbij blijkbaar uit van de meening, dat de clandestiene meelhandel, die wordt aangezien voor de oorzaak van de mislukking der saneering, eerst dan voldoende kan worden bestreden, wanneer alle partijen, die aan den meelhandel deelnemen, binnen het kader der saneering worden betrokken.

Wij willen ons thans niet wagen aan voorspellingen, of en in hoeverre deze plannen tot samenwerking, die men zich groepsgewijze in federatief verband heeft gedacht, kans van slagen bieden. Vooreerst niet, omdat de plannen nog te vaag zijn om ze aan een oordeel te kunnen onderwerpen, maar vooral niet, omdat het natuurlijk niet bekend is, welke rol de Regeering zal gaan spelen bij het tot stand komen van deze monster-organisatie.

Aangenomen echter, dat men erin zal slagen alle gewenschte partijen, hetzij vrijwillig hetzij door dwangmaatregelen, te doen samenwerken, dan meenen wij toch te moeten verwachten, dat het doel — saneering der broodvoorziening door prijszetting — ook dan niet bereikt zal worden. Weliswaar zal men misschien den clandestienen meelhandel in den omvang, waarin die thans bestaat, kunnen onderdrukken, maar de spanningen, die leiden tot ontduiking der saneeringsbepalingen, zullen blijven bestaan, zoolang bij de bakkers de drang tot productie-uitbreiding versterkt wordt, doordat zij hun capaciteit niet ten volle kunnen benutten en hun de grondstoffen ter beschikking staan om aan dezen drang te voldoen.

Men mag dan ook verwachten, dat vooral van de zijde der zwakkere elementen even krachtige pogingen zullen worden gedaan om de saneeringsbepalingen te ontduiken als voorheen, wat den vrede in het bakkersbedrijf zeker niet zal bevorderen. Bovendien zullen ten aanzien van de prijszetting zelf de moeilijkheden nog toenemen. Door namelijk ook buiten de kringen van de bakkersbonden leden te werven zal het karakter der leden nog meer gaan uiteenlopen dan dit voorheen reeds het geval was. Zoo rijst b.v. al direct de vraag, wat de vele coöperatieve bakke-

rijen met de gemaakte winst moeten beginnen, wanneer ze zich tegenover de leden-afnemers aan vastgestelde prijzen moeten gaan houden en dus aan die leden geen winst meer mogen uitkeeren, in welken vorm dan ook.

Wie zich deze en dergelijke bezwaren voor den geest stelt, kan bezwaarlijk veel succes verwachten van een saneering der broodvoorziening, zoolang deze door prijszetting moet verwezenlijkt worden. Wij meenen dan ook, dat slechts maatregelen, die zullen leiden tot een aanpassing van de bakcapaciteit aan de broodbehoefte de te scherpe concurrentie zullen doen verdwijnen en gezondere verhoudingen zullen scheppen.

Het is duidelijk, dat dergelijke maatregelen eventueel moeten worden gezocht op het terrein van reglementeering der productie, hetzij door quantitative controle op het meelverbruik of op het verbruik van andere grondstoffen, hetzij door controle op de inrichting der bakkerijen.

Vermoedelijk zou dan quantitative controle op het meelverbruik het meest aanbeveling verdienen. Meel immers wordt als regel in de fabriek verpakt in balen van 50 kg, die eerst bij den bakker of den detaillist worden geopend. Men behoeft zodoende dus slechts deze balen op hun weg te volgen om nauwkeurig het bloemverbruik van elken bakker vast te kunnen stellen.

Deze quantitative controle zou vooral ook daarom aanbeveling verdienen, omdat men zich met behulp daarvan een nauwkeurig beeld zou kunnen vormen van de wijze, waarop de ontwikkeling van de Nederlandsche broodvoorziening plaats heeft. Zoodoende zou men zich dan tevens de gegevens verschaffen, waarop in de toekomst mogelijk de geprojecteerde federatie zou kunnen worden opgebouwd.

* * *

Wanneer wij hier een beperking van de vrije concurrentie in de broodvoorziening voorstaan, dan is dat omdat de ontwikkeling der verhoudingen in het bakkersbedrijf heeft aangetoond, dat een natuurlijke saneering daarvan door de vrije concurrentie niet tot stand komt. Dit is vooral daarom merkwaardig, omdat bij een werkelijk rationeële broodvoorziening de broodprijs door elkaar gerekend meerdere centen per kg lager zou kunnen zijn dan hij nu is, hetgeen voor het Nederlandsche volk een besparing zou kunnen beteekenen van tientallen millioenen guldens jaarlijks.

Desondanks zijn echter de rationeel werkende bakkerijen er niet in geslaagd het grootste aandeel in de broodvoorziening van ons land te veroveren, hetgeen wel hieruit blijkt, dat de duizenden kleine bedrijven met hun geweldige schakeering in werkwijze en producten nog steeds den boventoon voeren.

Dat deze toestand zich weet te handhaven, is niet te wijten of — zoo men wil — te danken aan het bakkersbedrijf zelf, maar aan het publiek, dat ook ten aanzien van de voorziening in zijn behoefte aan brood de meest uiteenlopende eischen stelt en in zijn keuze van leverancier allesbehalve economisch te werk gaat. Zoolang deze houding van het publiek blijft bestaan — en er is geen enkele reden om aan te nemen dat zij zal veranderen — zoolang zal een natuurlijke saneering van onze broodvoorziening niet plaats hebben.

Wil men dan toch komen tot betere toestanden in het bakkersbedrijf, dan zal men zijn toevlucht moeten nemen tot maatregelen die op den duur kunnen leiden tot een betere ordening van dit bedrijf.

Mocht de regeering aan deze ordening willen medewerken dan zal zij natuurlijk niet alleen de belangen van de betrokken partijen in het bakkersbedrijf behartigen, maar ook die der consumenten, wat dan mogelijk op den duur zal leiden tot meer rationeële methoden van broodvoorziening dan die wij tot heden hebben gekend.

Dr. B. AMMERLAAN.

DE TOESTAND IN DE STEENINDUSTRIE.

Ringovensteen. II (Slot.)

Reeds in 1927—1928 waren de teekenen aanwezig van een overproductie in harde baksteen. Toen is het eerste extra-rood-contract uitgevonden. In elk opzicht was dit een fout.

Technisch-economisch al dadelijk, omdat de meerdere productie van het versmide slechtste gedeelte van de ovenproductie steeds verlies opleverde en méér daarvan maken gepaard ging met denatureeren van het productiemiddel, den ringoven, die juist in deze een vooruitgang had geschapen.

Het nadeel van meer rood werd verhaald — zolang dit mogelijk was — op het verdere deel der productie, de buitenmuursteen. Maar de gevolgen waren nog ernstiger; de extra-rood-politiek heeft geleid tot uitbreiding van fabrieken en zelfs stichting van nieuwe na 1927, daartoe aangetrokken door de hoge prijzen van „hard”. Zelfs was het gevolg van deze averechtsche politiek, dat ook de kalkzandsteenindustrie nog verder moest uitbreiden om door verhoogde productie aan den aanval door „extra-rood” het hoofd te kunnen bieden.

Kartelneigingen en kartelmanieren hadden inmiddels post gevat en nader ontstond zelfs het „Extra-Rood-Contract 1931/35” voor vijf jaren ineens, wat wel zeer sterk demonstreerde, dat men de mogelijkheden voor productie en afzet al bijzonder slecht analyseerde. De excessen, waartoe de „extra-rood”-politiek voerde, door dwang op „onwilligen”, mogen hier onbesproken blijven.¹⁾

Reeds na eenjarig bestaan stortte dat contract 1931/1935 in 1932 feitelijk ineen; zelfs de monopolistische positie voor „hard”, heeft den prijsval daarvan niet kunnen voorkomen. Aan de uitbuiting door hoog opgezette prijzen van „hard” kwam een einde en men zocht verder in de richting van productiebeperking voor allen, naast nog eenig „extra-rood”, alweer alles met miskenning van toekomstige mogelijkheden of wellicht door onmacht om deze behoorlijk te overzien.

Bij dit alles bleef de baksteenindustrie — behalve dan wat betreft de verbetering door den ringoven — in andere onderdelen der productiemiddelen in het algemeen een zeer achterlijk *seizoenbedrijf* met alle nadeelen daaraan voor betrokkenen verbonden. Er is verschil in de fabrieken, ook in de diverse streken van ons land en er zijn ook gunstige uitzonderingen van semi- en vol-continuubedrijf aan de groote rivieren, doch vooral in andere streken, waar de grondstoffen bijzondere moeilijkheden opleveren en men daardoor gestimuleerd werd tot aanpassing.

Voorts is er groot verschil in het product, vooral ook in aesthetischen zin, terwijl juist in het meest gewone product, dat ook aesthetisch niet van belang is, het groote teveel aanwezig is en de productiewijze in de betrokken, vrijwel geheel openlucht-bedrijven, het meest simpel is.

Zeker is, dat juist aan de groote-rivieren, de omzetting der ringovenbedrijven op continuwerken zeer wel mogelijk is en de onhoudbare toestanden voor den arbeid zoude opheffen, tegelijk met opruiming van het teveel aan bedrijven.

Er is geen voorbeeld van eenige andere industrie, die zoozeer parasiteert op de gemeenschap door onnoodige achterlijkheid, waarmede zij seizoenbedrijf blijft, terwijl dit anders kan. Een belangrijk deel (een/derde tot wel de helft) der arbeiders vindt slechts werk in het tijdvak April-October, veelal eerst laat in April tot in September, wat met regenverzuim neerkomt op een 20 werkweken per jaar. Uitkeering door verzekering dekt dan nog 12 weken des jaars, wat reeds lasten voor betrokkenen beteekent en

¹⁾ De besten en verstandigen heeten steeds de „onwilligen” in zulke dingen; zij, die groepeerings, spreiding van lasten over derden, prijsopzetting en wat dies meer zij beoogen, daarentegen de „idealisten”. Dit is bij allerlei regelingen thans ook elders aan de orde van den dag.

voor het overige wordt tegenwoordig geleund op den steun.

Bij continuwerken, d.w.z. indien de productie het geheele jaar en dus niet alleen in het seizoen plaats vindt, gaan niet veel mandagen verloren, zoodat nauwelijks perioden van minder werk voorkomen. Wel worden daarbij minder mensen betrokken dan in de seizoensbedrijven, doch deze hebben dan *allen* doorlopend werk. Ook de productie, die tenslotte door den oven wordt bepaald, wordt bij continuwerken niet groter.

De loonsverhoudingen kunnen daarbij juist worden; thans worden deze bepaald voor allen (ook het blijvend gedeelte) door die voor het seizoenbedrijf, waardoor zelfs hoge loonen, wegens de vele weken verzuim, in verzekering en in steun, over een geheel jaar nog een mager gemiddelde opleveren. De zeer irrationeële toestand bestaat voorts, dat de loonregeling voor de continu-fabrieken, die het geheele jaar door steenmaken, de loonen te hoog opschroeft tegenover die in de seizoenbedrijven.

De continu-bedrijven worden in deze nog ten zeerste onrechtmatig tegengewerkt door de massa der achterlijke seizoenbedrijven en de vakverenigingen werken daaraan mede, evenzeer als zij steeds ook „wit” tegenwerken op denzelfden kortzichtigen grond, als waarop in meer grijs verleden (en hier en daar thans opnieuw) machines op vele plaatsen en bijv. graan-elevatoren in de Rotterdamse haven werden tegengewerkt. Bij beschouwing der steenindustrie worde vooral niet de achterlijkheid, bij grootendeels overlaten van de productie aan „den baas” vergeten.

Natuurlijk zijn daarop gunstige uitzonderingen en ook wordt aan verzorging van aesthetische eischen in meerdere of mindere mate voldaan, maar elders is dat weer anders en juist van minder aesthetisch product is er het groote teveel. Ook dit moet er zijn voor utiliteitsbouw en diverse andere doeleinden, maar het is in geen enkel opzicht een maatschappelijk verlies, wanneer de overvloedigheid van dit deel van het product, met de productiemiddelen — verouderde en rammelfabrieken — tevens, verdwijnt.

Veel klei — en juist daar waar de overproductie het grootste is — leent zich echter niet tot een schoon product, noch bij machinaal vormen, noch bij vormen uit de hand. Het is duidelijk, dat aldus juist daár, waar tevens de productie veel te ver is opgevoerd, een belangrijk deel der industrie zal dienen te verdwijnen.

Vlamovensteen.

Bij de vlamovens, die in het tekort aan straatsteen hebben voorzien na het vervallen der veldovens, is de toestand in technischen zin anders. Daár is met groote, ook wetenschappelijke zorgen en veel moeite een hoogstaand kwaliteitsproduct ontstaan naar bepaalde regelen samengesteld en behandeld.

Hier werd echter een andere fout gemaakt door kartelleering, gepaard met sterk opzetten van prijzen, waaruit weer het gevaar van een monopolistische positie blijkt. Voor een belangrijk gedeelte is aan die prijsopdriving te wijten, dat andere wegbedekkingen werden toegepast, óók daar waar klinkers mogelijk waren geweest. Dit alles in een tijd, waarin zóóveel voor wegen is en wordt gedaan en de kansen voor grooten afzet zoo bijzonder gunstig waren.

Dezelfde prijsopdriving had tot gevolg, dat naast nieuwbouw van vlamovens ook vele ringovens door vlamovens werden vervangen, met het resultaat van een geweldige overproductie-capaciteit van de vlamovens. Deze wordt van de meest deskundige zijde, op zeker het drievoudige aangenomen van hetgeen blijvend mogelijk is.²⁾

²⁾ Wegens zeer lage prijzen thans van straatsteen zal echter het gebruik in 1934 veel grooter worden dan in 1933 het geval was en mogelijk circa de helft van het productievermogen benaderen. Intusschen een bewijs te meer voor de fout van het „te duur”, waarbij echter waarschijnlijk is, dat de huidige prijzen voor duurzame productie-mogelijkheid weer al te laag zijn.

Voor de productie van harde metselsteen is de vlamoven niet efficiënt, de productiekosten zijn daar aanmerkelijk hooger dan bij den ringoven, zoodat het meer richten der productie van de vlamovens op metselsteen, ook niet economisch rondloopt en dus geen uitweg kan bieden.

Het teveel aan vlamovenfabrieken is al evenmin anders te ondervangen dan dat bij de ringovens, aldus alléén door algeheel verdwijnen van dit teveel.

In beide gevallen is misbruik van monopolistische positie, naast gebrek aan oriëntering van mogelijkheden, oorzaak der impasse, waarin de baksteenindustrie is geraakt. Kunstmiddelen, zooals worden aangeprezen om meer binnenmuursteen te maken voor de ringovens en de vlamovens meer de productie ook van harde metselsteen te laten overnemen, miskennen de werkelijkheid. Alle steenen uit een oven kosten uiteraard evenveel en bij meer maken van een minder product dan de ovensoort aangeeft bij rationeel en normaal werken, wordt dus verlies geleden, dat op het betere product moet worden verhaald door prijsopzetting.

Men kan daarbij een rekening opzetten over variabele- en vaste-kosten en de laatste in theorie — of zooals men bij fabrieken spreekt: bij zelfbedrog — afwentelen op het betere deel product, om het mindere deel daarmee te ontlasten, maar men kan met dit alles nimmer een uitkomst bereiken, die niet het betere deel van het product eenvoudig algemeen gezien te duur maakt en dus economisch onjuist is en ten nadeele der gemeenschap komt. Dergelijke handelingen zijn ook kortzichtig en straffen zich uiteindelijk altijd zelf, doordat hooge prijzen het verbruik doen afnemen en natuurlijk altijd gezocht wordt naar vervangingsmiddelen.

Al stelt men een dergelijke wijziging door denatureeren der productie tegenover restrictie en richt men daarbij den blik alleen eenzijdig op de eigen industrie, dan faalt het middel nog, omdat het feit der noodige restrictie reeds aangeeft, dat er een teveel is, waartegen dus die kunstmiddelen niet baten.¹⁾

Steen-export.

Waar hiervoor zooveel is gezegd aangaande import van steen, moet ook de mogelijkheid van export binnen den kring der beschouwing worden getrokken, dit te meer, waar de vraag over export zooveel wordt gesteld door niet-insiders.

Steen is een zwaar, volumineus artikel, bestaande uit veel kleine eenheden en brengt daardoor groote kosten mede voor transport en verwerking. Bovendien is steen een weinig kostbaar artikel en kan dus weinig vrachtkosten lijden. Tenslotte wordt overal steen gemaakt, zoewel baksteen als kalkzandsteen.

Export over zee, zooals — altijd nog maar beperkt — plaats had na den oorlog, is terug te voeren op achterstand in productie elders door den oorlog en plotselinge groote vraag. Voor Amerika ging dit gepaard met toevallige niet al te hooge vrachten door den toestand in de scheepvaart, die uit gebrek aan stukgoed voor retourlading, steen als zoodanig aanvaardde voor zoo matig mogelijke vrachten. Spoedig kwam aan dien uitvoer een einde door verhooging der eigen landsproductie, moeilijkheden den invoer in den weg gelegd, verhooging van invoerrechten en tenslotte door knoerijen bij levering.

Naar Engeland is door gelijke oorzaken als gevolg van den oorlog nu en dan na 1920 min of meer

¹⁾ Natuurlijk wordt hier gedacht aan *blijvend* teveel; niet aan tijdelijk met vrijwel zeker uitzicht op verandering na korten tijd, in welk geval restrictie een oplossing kan zijn.

Hier kan dit niet gelden; in de steenindustrie is zeker een zeer belangrijk blijvend teveel. Uitzetting ging alle perken te buiten en het liep nog zoolang, door een toevallige samenloop van veel werk na den oorlog, waarvan maar al te veel gevolg van een ongefundeerde- een schijnhoogconjunctuur was, hetgeen zeer wel was te voorzien.

export geweest, maar ook daar neemt de eigen landsproductie toe. Bovendien kunnen hier slechts op zeer enkele plaatsen kleine zeeschepen direct worden geladen en in elk geval zijn de verlaadgelegenheden en de vrachten voor het productiecentrum in België, voor export naar Engeland gunstiger dan hier, zoodat afzet in Engeland voor ons land nimmer van beteekenis kan zijn; trouwens alle transport van steen over zee moet iets vroeger of later wel eindigen, zelfs dus naar Engeland. Resten dus onze buurlanden als afzetgebied. Beide hebben een eigen zeer uitgebreide en eer te groote dan te kleine steenindustrie; Duitschland heft ook nog rechten op steen.

Behoudens voor eenige straatsteen en voor bijzondere, aesthetisch-hoogstaande producten uit een deel van ons land, waarvoor dan iets exportmogelijkheid steeds zal blijven, zijn de mogelijkheden voor export van steen in massa voor gewone baksteen en kalkzandsteen op den duur eenvoudig nihil.

Omgekeerd zijn ook de importmogelijkheden voor steen in ons land gering, tenzij als gevolg van valutaverhoudingen of sociale- of economische-afwijkingen over de grenzen, dan wel hetvieren van onjuist sociaal- of economisch-ingrijpen aan deze zijde der grenzen.

Vóór alles — want daarop komt het aan voor deze geheele beschouwing der steenindustrie — zij hier dus vastgesteld, dat de steenindustrie een *beschut bedrijf* is en voor een deel der baksteenindustrie zelfs *monopolistisch*, zoodat aandrang tot z.g. „*ordening*” hier wel extra onder de loupe moet worden genomen.

De geheele steenindustrie en de baksteenindustrie in het bijzonder, is voorts sterk loonintensief, zoodat mogelijkheden en invloeden voor ernstige afdwalingen in economischen zin en tegen algemeen belang, wel zeer in het bijzonder hier aanwezig zijn.¹⁾

Hetzelfde geldt voor het geheele bouwvak, dat uiteraard een beschut bedrijf vormt en daarbij direct en indirect sterk loonintensief is. Daar voldoende bekend is, welke euvels het bouwvak aankleven, moge dit hier verder blijven rusten.

Slotconclusies.

Na deze lange uiteenzetting, die noodig was om een goed inzicht in de steenindustrie te bevorderen, dienen thans de pogingen tot oplossing van het zoo algemeene euvel van het teveel nader te worden beschouwd. Vooreerst rijst de vraag, hoe groot dit teveel zal zijn en dan of dit blijvend en mogelijk voor een deel tijdelijk zal wezen.

Tot voor kort en van enkele zijden ook thans nog, werd dit punt veel te optimistisch gezien en veelal bovendien nog alleen voor de baksteen, mogelijk mede uit gebrek aan inzicht in het geheele vraagstuk. Inmiddels is meer algemeen het inzicht wel doorgedrongen, dat het productievermogen in totaal ongeveer vijftig procent te groot is.²⁾

Dit beteekent echter zeker niet, dat het overal en voor alle soorten zoo hoog ligt; het zal varieeren tusschen 30 en 70 pCt. voor soorten en streken; natuurlijk wordt een grove fout gemaakt door alles samen te tellen en dan aan één gelijk restrictiepercentage te denken.

Toch ging men bij allerlei regelingsplannen, vooral sinds het begin van dit jaar opgekomen en met nauwelijks eenige variatie vervolgd, uit van gelijke restrictie over alles. Het behoeft geen nader betoog,

¹⁾ Samengaan in groepen, kartelleering heeft uiteraard prijsopzetting tot gevolg en remt bovendien technischen vooruitgang en rationeele productie. Het is dus precies wat *niet* moet plaats hebben. Bovendien wordt de zoo noodzakelijke daling van de huren natuurlijk tegengewerkt door prijsopzetting, ook van bouwmaterialen.

²⁾ Voor 1935 zal dit overigens meer zijn, gezien de enorme voorraden einde 1934, welke die van andere jaren ver overtreffen, zoodat aan de groote-rivieren wellicht slechts de helft dier productie voor 1935 voldoende is wegens den te verwachten zeer slechten toestand in 1935 bovendien.

dat gelijke restrictie alléén reden kan hebben bij gelijke objecten, gelijken graad van overproductie in de soorten en streken en als tijdelijke maatregel, wanneer bovendien zekerheid bestaat, voor verandering van toestand, waardoor weer volle productie noodig is en dus geen sprake is van blijvende overproductie.

Restrictie verhoogt overal de productiekosten en werkt zeer ongelijk bij beter en slechter bedrijven; de eerste worden er veel zwaarder door getroffen en de invloed wordt gradueel minder, naar mate het bedrijf meer primitief is.

In de zeer heterogene steenindustrie met circa 400 ver uiteenlopende fabrieken (veldbrand daarbij niet gerekend) en dit door ligging, grondstof, product, outillage enz. is gelijke restrictie tijdelijk — laat staan blijvend — eenvoudig onzinnig; bovendien onrechtvaardig en in het nadeel der industrie in haar geheel maar ook tegen het algemeen belang.

Evenzeer is natuurlijk onjuist het productiemiddel te denatureeren en het teveel aan vlamovens bij duurder productiekosten te laten werken, vooral op harde metselsteen en dan nog de daarvoor juist werkende ringovens te denatureeren door instellen op „rood”, waaraan evenmin in groote hoeveelheden behoefte is, waardoor ook dáár duur gewerkt wordt, terwijl ander fabriekaat guldens goedkooper kan worden geproduceerd voor de doeleinden, waarvoor „rood” ten deele ook gebruikt kan worden.

Het duurder maken der productie in beide gevallen moet op andere producten en vervolgens op den consument worden verhaald. Al zulke plannen zijn dus wel resultaat van eenzijdig zien van een deel der industrie alléén met algeheele negatie van technisch-economische beginselen.

Toen dergelijke restrictieplannen, waarvoor natuurlijk altijd voorstanders zijn — uiteraard producenten van soorten, waarin het meeste surplus is en voorts de in verschillend opzicht zwakste en veelal meest achterlijke bedrijven — door krachtigen tegenstand werden voorkomen, ontstond een nieuwe fase in de plannen, waarin tijdelijk stopzetten voor een aantal jaren door uitkoop in de plaats trad van gelijke restrictie over allen.

Feitelijk komt dit echter op hetzelfde neer, immers op afwenteling van verlies door stopstaande fabrieken tegen vergoeding, ten laste van werkende fabrieken en vervolgens op afwenteling door noodzakelijke extra-prijsverhogingen voor dit doel op de gemeenschap.

Men vergeet (of beter: wil bij dit alles vergeten), dat het kapitaal in het teveel, in achterlijke, zwakke, slecht-geplaatste fabrieken en in fabrieken aan wier product geen behoefte bestaat, reeds verloren kapitaal is en dat dit verlies nimmer ongedaan gemaakt kan worden, doch door kunstmiddelen alleen wordt gespreid — uitgesmeerd — en anderen treft of medetrefte dan de origineele overbodige producenten.¹⁾

Toch wordt op dit of een dergelijk plan thans nog doorgedruurd en dit blijkt ook uit stukken, over dit onderwerp gepubliceerd. Overal is dan nog sprake van de hulp van den Staat door middel van dwangmaatregelen tot steun van een veelal nog kunstmatig verwekte meerderheid,²⁾ welke laatste uiteraard geen betekenis heeft, immers nimmer het beste betreft en altijd eenzijdig slechts zoo eng mogelijk het eigen kringetje ziet.

Dergelijke maatregelen tot consolidatie van het bestaande en spreiding over allen en vervolgens over

¹⁾ Bij een zoo groot blijvend teveel, kan de last voor stopstaande fabrieken bovendien niet worden aanvaard door werkende; niemand kan en mag zich naar realiteit, bij onbekende toekomst binden aan dusdanige lasten. Evenmin is uitkeering voor stilliggen voor de andere partij op losse schroeven aanvaardbaar.

²⁾ Meerderheid hier van personen, eventueel van fabrieken, maar daarmee nog niet van productie en evenmin van kwaliteit van product en productiemiddelen.

de gemeenschap, noemt men dan saneeren, welk begrip tegenwoordig wel ver afwijkt van hetgeen dit werkelijk is en zelfs bij groote overtolligheid bijv. van groentenstandjes of melkslijters evenzoo wordt misbruikt en volgens delinquenten dient te worden toegepast, zooals men zich dit bij een belangrijk deel der steenindustrie niet anders denkt.

Saneering daarentegen omvat opheffing van het overtollige, minste, achterlijke gepaard met behoud, versterking en rationalisatie van het beste en economisch meest juiste.

Daarmede is ineens duidelijk hoe en waar opruiming zal dienen plaats te hebben, maar tevens dat dit zeker niet kan geschieden door eenige meerderheids-combinatie, die natuurlijk niet de juiste elementen daartoe kan bevatten.

Het verschijnsel doet zich intusschen voor, dat thans en daarbij *vooruitlopende* op het Ontwerp der „Wet op Ondernemersafspraken” (waarin zonder twijfel de zucht tot verbinden moet worden gezien en niet die tot ontbinden) reeds sinds midden Augustus onder leiding van een regeerings-contactcommissaris pogingen worden aangewend om de baksteenindustrie in het keurslijf eener kunstmatige regeling te wringen, waartoe, als eerste maatregel, een algemeene bond door den contactcommissaris werd in het leven geroepen.¹⁾

De heterogene steenindustrie (waarbij andere steenindustrie dan juist die van de baksteen, natuurlijk ten onrechte, buiten alles werd gehouden) zoude daarmee het eerste proefkonijn worden voor de wijze, waarop de eigen fouten en de eigen verliezen op de gemeenschap kunnen worden afgewenteld, met handhaven van fouten en achterlijkheid.

Het is geen geheim, dat de financiering in een groot deel der baksteenindustrie bedenkelijk is in verband met overwegend veel leengeld, ook van banken, bij weinig eigen kapitaal, waardoor op zeer onjuiste wijze ook de expansie is ontstaan.²⁾

Wanneer men nu met alle geweld wil ordenen en regelen door hulp van bovenaf, dan dient daarbij voorop te staan:

1. Enquête over de bestaande fabrieken en dit in elken zin door een zeer veelzijdige en deskundige commissie, omvattende: de technische inrichting, het productievermogen, het product, de grondstof, de voorraad daarvan en de mogelijkheden die de grondstof biedt, de ligging, opslagruimte, verlaadgelegenheden, toestand van het geheel, kortom industrieele waarde en bovendien de financiering.

2. Betrekken der banken in de redding.

Immers thans blijft nog veel drijven op hoop van ordening, door eenige regeling tot spreiding en afwenteling. Vele leeningen en credieten kunnen niet anders dan waardeloos zijn; andere verbeteren echter bij opruiming van het overtollige en minste.

3. Eisch tot rationalisatie, vooreerst door opheffen van het beperkte seizoenbedrijf en dus omwerken der fabrieken, waar dit maar mogelijk is, tot continue-drijf.

Bij roep om steun en bemoeiing van den Staat in alles — een pernicious verschijnsel overigens, dat zeker verkeerde gevolgen moet hebben — past vooreerst, dat de noodige grondslagen voor beoordeeling, aldus door enquête, niet mogen ontbreken. Het kan niet juist zijn, aan regelingen vanuit een deel der industrie ontstaan en van bovenaf bevorderd (zooals

¹⁾ De Statuten van dien zeer praematuren bond, door den contactcommissaris ontworpen, toonen aan, dat de plannen zelfs veel verder strekken en dat bedoeld wordt tot corporatie in de geheele bouwnijverheid, in al hare vertakkingen, te geraken.

²⁾ De groote haast in dit jaar bij een gansche reeks elkaar opvolgende vage plannen en thans weer vooruitlopend op de genoemde wet, wijst op overheerschen van financiële kwesties, waardoor een juiste beschouwing verder wordt vertroebeld.

hier) sancties en dwingende macht te verleenen zonder grondig, alles omvattend onderzoek der betrokken industrie.

Aan de vraag tot steun kan tevens als eerste eisch worden verbonden de last voor de arbeiders ook buiten het seizoen, zoodat deze niet meer direct op de gemeenschap wordt afgewenteld als onduldbaar parasitisme. Aan dien last kan die industrie ontkomen, door hare bedrijven te rationaliseeren tot continuebedrijven.¹⁾

Op de meest juiste wijze wordt dan tevens werkelijke saneering zeer spoedig bereikt. Immers de slechtste bedrijven vervallen dan. Verdere bemoeiing en regeling worden daarbij overbodig; feitelijk zoude ter oplossing van alle moeilijkheden kunnen worden volstaan door althans bij metselsteenproductie continuearbeid te eischen; verder ingrijpen zoude dan overbodig zijn.²⁾

Het bevorderen van kartelleering is zeker het meest verkeerde middel om uit de economische moeilijkheden hier te lande te geraken. In de steenindustrie hebben kartels (min of meer volledig) naast de gewone slechte manieren daaraan inhaerent tot grove fouten geleid, zooals reeds boven is aangetoond.

In elk geval leidt verdere bemoeiing tot samen-drijven met handhaven van allen, dan wel opheffen van een deel ten laste van het overige deel, tot duurt. Het is daarentegen juist noodzakelijk tot goedkoop productie te geraken en onnoodige, eeuwige seizoenwerkloosheid niet te handhaven, te minder bij de thans heerschende zoozeer verbreide werkloosheid.

Natuurlijke saneering is en blijft, zeker voor deze heterogene industrie in het bijzonder, de meest aangewezen weg. Logische combinatie — zelfs gezien uit het enge standpunt der industrie alléén — is door het heterogene karakter van bedrijven en producten niet mogelijk, vandaar ook het inroepen van steun als wondermiddel, waarop men hoopt.³⁾

Inmiddels kan de natuurlijke en eenig juiste saneering ten zeerste bevorderd worden door den vermeldden maatregel. Dit zij dus de steun, waarop wordt aangedrongen, steun aldus (in den zin van drang) tot het brengen der industrie op het niveau van den tijd, waartoe de techniek trouwens sinds lang de oplossingen bracht.

Economisch en sociaal tevens, wordt daarmee een oplossing gegeven, zonder afwenteling van fouten en lasten op den consument, die tegenwoordig maar al te veel door zoogenaamde saneering of wel zoogenaamde ordening wordt belast.

VAN HARDENBROEK.

¹⁾ Om misvatting te voorkomen zij erop gewezen, dat dit gansch iets anders is dan werkloosheidsverzekering ten laste van den werkgever, wat onjuist is. Hetgeen hier wordt bedoeld, is redelijke drang om *onnoodig* seizoenbedrijf op te heffen.

²⁾ Ik wil bij dit alles en bij aangeven van enkele punten overigens niet gecenseerd zijn, de juistheid te erkennen van het streven naar bedrijfsbinding van overheidswege. Ik acht dit onjuist en zelfs fataal; terwijl de Staat nimmer over organen en personen kan beschikken om alles te overzien en te regelen en dusdanige bemoeiing ook niet tot zijn taak behoort.

Hierbij moge ik verwijzen, ter bekorting, naar het zoo juiste artikel „Theorie en Praktijk” van Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart in De Economist van September 11.

³⁾ De industrie zelf wist geen plan voor kunstmatige saneering te ontwerpen, wat geen verbazing kan wekken, omdat dit niet mogelijk is. In andere publicaties eindigt men echter steeds met den roep om oplossing met dwang van bovenaf, als wondermiddel, wat zichzelf hiermede veroordeelt.

WIJZIGING IN DE POLITIEK VAN DE BANQUE DE FRANCE?

Het plotselinge aftreden van den heer Moret als Gouverneur van de Banque de France en de benoeming in zijn plaats van den heer Tannery, tot nu toe directeur van de Caisse autonome d'Amortissement en van de Caisse des Dépôts et Consignations, zal, naar officieus is medegedeeld, het begin beteekenen van een meer actieve politiek van de Banque de France en van een nauwere samenwerking met de Fransche schatkist. De verhouding tusschen beide instanties was nooit bijzonder innig, evenmin trouwens als de relaties tusschen de Banque de France eenerzijds en de particuliere geldmarkt en de groote banken anderzijds.

De Minister van Financiën Germain Martin heeft medegedeeld, dat de Banque de France thans, méér dan tot dusver, steun zal verleenen aan het staatscrediet en dit zal wel beteekenen, dat zij vlotter zal zijn in de beleening van staatsfondsen, wellicht inclusief schatkistpapier, of misschien zelfs in de open markt zal gaan opereeren. Dat zij er bovendien toe zal overgaan op groote schaal rechtstreeks schatkistpapier voor de schatkist te disconteerden, lijkt niet zeer waarschijnlijk. Ten eerste gaat dit maar niet zoo, zonder wetswijziging, want in de wet van 25 Juni 1928 is uitdrukkelijk bepaald, dat de directe voorschotten aan den Staat maximaal Frs. 3.200 miljoen mogen beloopten, welk bedrag reeds is bereikt, en ten tweede is het zeer de vraag of een dergelijke politiek in psychologisch opzicht een gunstige uitwerking zou hebben op het publiek. Er zal dus wel geopereerd worden via de open markt, op actieve, dan wel op passieve wijze.

De nieuwe gouverneur en de minister van Financiën hebben om strijd verklaard, dat in de monetaire politiek in engeren zin van de Banque de France geen verandering wordt gebracht en dat onwrikbaar zal worden vastgehouden aan den gouden standaard op de huidige pariteit.

Blijkbaar heeft het publiek deze koerswijziging ook zoo opgevat, want de markt voor staatsfondsen heeft zeer gunstig op deze mutatie gereageerd.

Nu dient te worden erkend, dat een wat liberalere beleeningspolitiek dan de Banque de France tot nu toe toepaste, ook zeer wel vereenigbaar is met een solied monetair beleid. De credietverleening aan het binnenland heeft thans nog ongeveer denzelfden omvang als b.v. in 1931, vóór den val van het Pond. Maar tot dat moment had de Banque de France een zeer aanzienlijke buitenlandsche wisselportefeuille van omstreeks Frs. 27 milliard. Deze buitenlandsche portefeuille is na het verlaten van den gouden standaard door Engeland geleidelijk geliquideerd en hiervoor is in de plaats gekomen, niet een uitzetting van de binnenlandsche credietverleening, maar uitsluitend een vergrooting van den goudvoorraad van circa Frs. 58,5 milliard tot laatstelijk rond 82,1 milliard, bij een bankbiljettencirculatie van Frs. 83,4 milliard en Frs. 15,1 milliard girosaldi.

Er is dus wel ruimte voor een wat actiever binnenlandsche credietgeving. En een beleening van staatsfondsen is, mits dit met mate geschiedt en mits een begrootingsevenwicht verzekerd is, ook wel verantwoord. De Nederlandsche Bank heeft in 1933 een dergelijk standpunt ingenomen, toen zij er toe overging aan Nederlandsch-Indië f 76,4 miljoen te leenen tegen Nederlandsche schatkistbiljetten, toen Indië de f 8.264.000 moest afnemen, die het in 1931 op termijn van De Nederlandsche Bank had gekocht en die het kon gebruiken voor de aflossing van de Indische Pondenleeningen.

Beteekent nu deze gewijzigde politiek van de Banque de France, dat de weg der inflatie zal worden bewandeld? Indien voldaan is aan de bovenaangeduide twee voorwaarden, dan kan het antwoord zonder twijfel ontkennend luiden. Als het publiek maar

vertrouwen blijft hebben in de franc en in de financiële gestie van den Staat, is het zelfs zeer de vraag, of het bankpapier dat door de aankopen van staatsfondsen door de Banque de France in circulatie komt, ook inderdaad in circulatie blijft. Het kan best zijn dat dit weer even snel terugvloeit. Ditzelfde verschijnsel hebben wij kunnen waarnemen in 1926/28, toen Poincaré de franc stabiliseerde. Toen kocht de Banque de France in anderhalf jaar tijds voor Frs. 25 milliard buitenlandse valuta's, maar de bankbiljettencirculatie nam maar met Frs 2 milliard toe, omdat het meeste geld door het publiek en de banken weer bij de Caisse Centrale du Trésor werd gedeponeerd en door de schatkist werd gebruikt om de voorschotten van de Banque de France aan den Staat, die in Juli 1926 meer dan Frs. 38 milliard hadden beloopt, voor een belangrijk deel af te lossen.

Maar wel staat vast, dat de politiek, die thans is ingeluid niet van deflationistische aard is. Het zal velen, die van meening zijn, dat de handhaving van den gouden standaard alleen mogelijk is door het volgen van een politiek van deflatie, daarom misschien verwonderen, dat tot deze politiek wordt overgegaan. Men bedenke evenwel, dat de handhaving van den gouden standaard uitsluitend afhankelijk is van het bewaren van het evenwicht op de betalingsbalans, welk evenwicht in Frankrijk, evenals trouwen in Nederland, verzekerd is. Daarnaast staat de noodzakelijkheid van het omlaagbrengen van het niveau der kosten, wat toch bezwaarlijk als een monetair probleem kan worden gezien. Deze kosten kunnen evengoed worden verlaagd bij een wat ruimere credietgeving en vooral als deze tot doel heeft en gepaard gaat met een daling van de kapitaalrente, helpt een dergelijke credietpolitiek zelfs tot kostenverlaging mede.

A. A. v. S.

DE CLEARING EN ONZE HANDELSBALANS MET DUITSCHLAND.

Dat het uitgangspunt van vele theorieën, evenals de basis van een groot aantal maatregelen van praktische economische politiek, t.w. „ceteris paribus”, maar al te vaak een onjuiste werkhypothese schept, is weer duidelijk gedemonstreerd aan het verloop van een zeer groot aantal clearingovereenkomsten, die in de tweede helft van het juist afgelopen jaar werkelijk als paddestoelen uit den grond zijn gerezen. In vrijwel al die gevallen kon men op grond van de cijfers der handelsbeweging vóór het inwerkingtreden van de clearing aannemen, dat een „sluitende rekening”, meestal zelfs met een flink overschot kon worden verkregen, en als de clearing eenmaal in werking was, bleek, dat er van een overschot geen sprake meer was en dat veelal een niet onbelangrijk deficit was ontstaan. Zoo ging het in Frankrijk, zoo ging het in Zwitserland en zoo is het ook onze clearing met Duitsland vergaan. Onze clearing leverde in de eerste drie maanden (sedert de invoering der verdragsclearing) een tekort van rond f 12 millioen, zoodat een Crisis-Uitvoer-Bureau werd ingesteld, dat zich voorloopig beperkt tot de restrictie — voor zoover noodig — van den Indischen uitvoer naar Duitsland, althans van het dekken uit de clearing van dien export. In Zwitserland werd een maatregel genomen, waardoor exporteurs werden belemmerd in de verhooging van hun uitvoeren. En wanneer de in het handelsverkeer tusschen de clearinglanden waargenomen tendens zich verder doorzet, dan is het slechts een kwestie van tijd, dat de exportcontrole zich ook tot de Nederlandsche uitvoeren zal moeten uitstrekken om verdere verliezen door blokkade van handelsvorderingen te vermijden.

Wat is de oorzaak van dit verschijnsel, dat zooals gezegd allerminst beperkt is tot ons handelsverkeer met Duitsland? In bijna al deze gevallen nam men hetzelfde waar: een stijging van den uitvoer naar Duitsland, en een sterke vermindering van den invoer uit dat land. Zoo is in de eerste elf maan-

den van 1934 de uitvoer uit ons land naar Duitsland in vergelijking met het voorgaande jaar met 11½ pCt. gestegen, de invoer daarentegen daalde met niet minder dan rond 19 pCt. In absolute cijfers beteekent dit een daling van den Duitschen invoer bij ons met rond f 67 millioen en een toeneming van den export met rond f 17 millioen, tezamen een achteruitgang van ons passieve saldo in elf maanden met f 84 millioen!

Met de verklaring van deze mutatie, die in ongeveer denzelfden omvang ook waar te nemen was in de voornaamste andere landen, waarmee Duitsland eerst verrekenings- en daarna clearingverdragen had loopen, moet men intusschen uitermate voorzichtig zijn. Men is gauw geneigd om als volgt te redeneren: de Deutsche competente instanties, t.w. eerst de Devisenbewirtschaftungsstellen en daarna de Überwachungsstellen zullen geneigd zijn voor importen uit clearinglanden gemakkelijker te zijn met de invoerbewilling, omdat daarvoor geen deviezen verstrekt hoeven te worden, wijl immers storting op de clearingrekening plaats vindt. En aan den anderen kant zal de Golddiskontbank, die het Verlostausgleichsverfahren (vroeger Skripverfahren) hanteert, minder geneigd zijn om voor export naar clearinglanden premies te geven, omdat die uitvoer geen vrije deviezen in het laadje brengt.

Dit klinkt inderdaad heel plausibel, maar afdoend is de verklaring allerminst. Immers volgens de cijfers over het eerste halfjaar 1934 had in vergelijking met dat tijdvak over 1933 de heele Deutsche handelsbeweging een soortgelijke mutatie ondergaan. De import steeg met 11 pCt., de uitvoer daalde met 12½ pCt. Onze import uit Duitsland was in dat semester gedaald met 8½ pCt., de uitvoer daarheen was met 14 pCt. toegenomen. Zoodat per saldo de mutatie in ons handelsverkeer met Duitsland maar zeer weinig afweek van den totalen buitenlandschen handel van genoemd land, clearing- en niet-clearinglanden dooreen gerekend. Deze verhoudingen hebben zich echter zonder twijfel in het tweede halfjaar toegespitst. In de vijf maanden van dat semester, waarvan de cijfers bekend zijn, was onze gemiddelde invoer per maand uit Duitsland f 22.7 millioen, onze export daarheen rond f 15 millioen. In vergelijking tot hetzelfde tijdvak in het vorige jaar beteekent dat voor den invoer een teruggang van niet minder dan 32 pCt., voor den export een stijging van 7½ pCt. Van de daling van den invoer uit Duitsland komt dus relatief verreweg het belangrijkste deel op rekening van het tweede halfjaar, d.w.z. in het tijdvak, toen de clearing werd ingevoerd ter vervanging van de oude deviezenovereenkomst. De export daarentegen, hoewel ook nog hooger dan in het voorgaande jaar, is in dat tijdvak relatief ten aanzien van het eerste halfjaar teruggelopen. Terwijl in het eerste semester de toeneming 14 pCt. beliep, was die in het tweede nog maar ruim de helft daarvan. Dit laatste is inmiddels vrijwel geheel op rekening te stellen van de zeer krachtige exportdaling in October en November. De maanden Juli t/m September daarentegen waren recordmaanden, waarin het maandgemiddelde van het eerste halfjaar met 22 pCt. werd overschreden.

Men kan dus constateeren, dat in het derde kwartaal inderdaad de tendens tot stijging van den uitvoer en daling van den invoer op zijn scherpst zich manifesteerde, en waar juist in dat tijdvak de clearing in de plaats van de oude deviezenovereenkomst werd gesteld, is men geneigd daartusschen causaal verband te leggen. Ten aanzien van den import, die in andere jaren juist in het vierde kwartaal een stijging vertoonde, bleef dit keer in de maanden October en November de daling ten aanzien van het eerste halfjaar ten volle gehandhaafd. Met betrekking tot den uitvoer echter, trad juist in die maanden, ongetwijfeld als gevolg van de ervaringen, die de exporteurs hadden opgedaan met het Sonderkonto, een

scherpe daling in met bijna 40 pCt. van de cijfers in het derde kwartaal. In de twee laatstgenoemde maanden was de uitvoer dus niet alleen niet hooger, doch zelfs rond 20 pCt. lager dan het maandgemiddelde in 1933, de invoer was 26 pCt. lager dan dat maandgemiddelde.

Het tekort nu, dat in de clearing is ontstaan — in de verdragsclearing dan; het saldo van Sonderkonto kan men in dit verband niet in aanmerking nemen, omdat de oorzaak daarvan, gezien de in- en uitvoercijfers, alleen kan liggen in de omstandigheid, dat „bankmarken” slechts in een klein deel der gevallen, waarin ze gebruikt konden worden werkelijk aawending vonden — stamt in hoofdzaak uit de maanden October en November. Daarop hebben in verband met den termijn van het handelscrediet dus waarschijnlijk de betalingen der boven gereleveerde abnormaal groote exporten van Augustus en September gedrukt. In die beide maanden was er tusschen den sterk gereduceerden import en den sterk toegenomen export een marge van slechts *f* 4 miljoen per maand tegen een gemiddeld invoersaldo van *f* 18½ miljoen in 1933 en nog altijd *f* 12½ miljoen in het eerste semester 1934. Ter vergelijking zij tenslotte nog gereleveerd, dat in October en November zelve het importsaldo per maand weer *f* 12½ miljoen beliep! Vervolgens werd juist in dat tijdvak de clearing geheel eenzijdig belast met de Deutsche betalingen voor invoeren uit Indië, terwijl de exporten uit dat land naar Indië nog geheel buiten de clearing vielen. Terwijl in de toekomst de clearing belast zal worden met het actieve handelsbalanssaldo van Indië met Duitschland, geschiedde dat in genoemde maanden met den vollen Indischen export. Voeg daarbij, dat van Deutsche zijde verschillende posten vooruitbetaald werden, dan is het duidelijk, dat de beide vermelde maanden een zeer gedeflatteerd beeld van het clearingverloop geven. Het is dan ook daarmee in overeenstemming, dat in den loop van December het tekort vrijwel ongewijzigd bleef; toen werkten waarschijnlijk de excessief lage invoeren der laatste maanden zich op de stortingscijfers uit, en Indië ging in de clearing storten.

Nu kan men er niet op rekenen, dat de export zich op het lage niveau van October-November handhaaft, wenschelijk is dat zelfs allerminst. Wanneer men dan ook een prognose van het clearingverloop wil maken, dan moet men van schattingen uitgaan, met alle bezwaren daaraan verbonden. Neemt men voor den invoer het gemiddelde van de laatste vijf maanden, waarvan overigens de cijfers vrij constant waren, dan komt men op een jaarimport van rond *f* 270 miljoen. Daarvan komt volgens de bestaande verdragsbepalingen 22 pCt. in mindering voor liquidatie van oude vorderingen en vrije deviezen voor de Reichsbank. Er resteert dan *f* 210 miljoen. Daarvan komt in mindering kapitaalrente, niet alleen voor Young- en Davesleening en de Stillhaltecredieten, zooals die steeds in de publicaties van het clearinginstituut voorkomen, maar ook de rente welker betaling in het Transferabkommen van 31 Augustus is geregeld.

Immers de invoeren, die daarvoor opzij gesteld worden, zijn in bovengenoemde importcijfers begrepen, dus moet ook de rentebetaling in deze calculatie begrepen worden. Dat formeel transfer- en clearingregeling gescheiden zijn, doet in dit verband niet ter zake. Men moet hier min of meer een slag in de lucht slaan, maar met *f* 45 à 50 miljoen per jaar zal men wel niet zoo heel ver van de waarheid zijn. Daarbij moet men een ruime marge naar boven en beneden voor misschatting nemen, omdat uit het geheime transferprotocol niet bekend is, of voor de aflossing der hoofdsom met de rente boven 4½ pCt. wij al of niet ook „extra”-import moeten accepteren. Neemt men als gemiddelde voor deze post *f* 50 miljoen aan, dan blijft er uit de invoeren dus *f* 160 miljoen over. Daaruit moeten verschillende posten gedekt worden, waarvan de Rijnschipperij verreweg de hoofdzaak is.

Wanneer wij daarvoor eens *f* 15 miljoen aannemen als saldo (van door en aan Duitschland te betalen), dan resteert er *f* 145 miljoen.

Hierbij is dan nog geen rekening gehouden met het feit, dat Indië in de clearing is getrokken. Wanneer im- en export Indië-Duitschland in evenwicht zouden zijn, zou in elk geval onze clearing belast worden met de 22 pCt. voor oude vorderingen en voor de Reichsbank op hetgeen Indië in de clearing stort; bij een import van *f* 25 miljoen ware dat dus rond *f* 5 miljoen. Er resteert daarna dus *f* 140 miljoen voor dekking van onzen nieuwen export, benevens voor het actieve handelsbalanssaldo van Indië, dat zonder de beperking door het Crisis-Uitvoer-Bureau op circa *f* 40 miljoen zou kunnen worden gesteld. Wanneer men nu den Nederlandschen uitvoer aanneemt op het cijfer van verleden jaar (dat is reeds na aftrek van de exportstijging van dit jaar, die wij toch liever zouden hebben behouden met het oog op de daling van den uitvoer naar elders) ad *f* 156 miljoen, dan zou er bij vorenstaande cijfers een tekort in de clearing zijn gelijk aan het Indische exportoverschot plus *f* 16 miljoen van onzen uitvoer. Gaat men uit van het exportmaandgemiddelde van j. October en November, dan kan, behalve de heele Nederlandsche export, daaruit nog rond *f* 12 miljoen van het Indische uitvoersaldo gedekt worden. Neemt men tenslotte als basis de uitvoer van 1934, dan komt men tot een deficit van *f* 75 miljoen, dus het heele Indische exportsurplus en nog *f* 35 miljoen van onzen eigen uitvoer.

Uit het vorenstaande exposé en deze allerminst geruststellende cijfers kunnen wij de volgende conclusies noteeren:

1. Onze betalingsbalans ten opzichte van Duitschland is in het afgelopen jaar zeer sterk gewijzigd in de allereerste plaats door de krachtige vermindering van den invoer uit dat land met rond *f* 75 miljoen over het jaar, of wel ruim 20 pCt.

2. Neemt men aan, dat de invoer zich handhaaft op het niveau der laatste vijf maanden, dan zal bij handhaving der bestaande clearing en rentetransfer-overeenkomsten de Indische en Nederlandsche export naar Duitschland tezamen rond *f* 75 miljoen kleiner moeten zijn dan over 1934 wil de clearing zonder deficit sluiten. Dit bedrag is juist ongeveer even groot als de importvermindering uit Duitschland onder I. genoemd.

3. Wanneer ter bereiking van het onder 2. vermelde doel het Crisis-Uitvoer-Bureau den Indischen export zoo zou reduceeren, dat het exportsaldo van Indië vervalt, dan zou bovendien onze eigen uitvoer teruggebracht moeten worden tot een peil dat 10 pCt. lager ligt dan de uitvoer in 1933.

4. Wanneer met behulp van beperking der Indische uitvoeren door het Crisis-Uitvoer-Bureau de clearing sluitend gehouden zou kunnen worden doordat de angst der exporteurs voor herhaling van de moeilijkheden van het Sonderkonto de Nederlandsche export op het abnormaal lage peil van October-November houdt, dan wil dat niet-vastloopen van de clearing nog geenszins zeggen, dat het resultaat bevredigend is. Want èn de beperking van den Indischen uitvoer, èn de terughoudendheid van onze exporteurs betekenen voor de betrokken bedrijfstakken een nadeel, en wat Nederland betreft veelal een gelijke achteruitgang van het volksinkomen, niet alleen in vergelijking tot 1934, maar zelfs tot 1933.

5. Wanneer het mogelijk ware de belemmering van Indischen en Nederlandschen export achterwege te laten, en deze op het — voor Nederland — hooge peil van 1934 te handhaven of zelfs nog hooger op te voeren, zonder dat de clearing „vastloopt”, dan zou dat voor de volkshuishouding zijn toe te juichen.

C. A. K.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING. DE NIEUWE ECONOMISCHE POLITIEK VAN FRANKRIJK.

Dr. H. Weichmann te Parijs schrijft ons:

Sedert de ambtsaanvaarding der regeering Flandin heeft het aspect van de Fransche economische politiek een sterke wijziging ondergaan. Terwijl deze politiek tijdens de vorige regeeringen een minder belangrijke plaats innam, wordt zij door de regeering Flandin als haar voornaamste taak beschouwd. Het is een voor de geschiedenis van de derde republiek en het land van het individualisme tot dusverre onbekend verschijnsel. Na de landen met een dictatorialen regeeringsvorm, na de talrijke andere landen, welke den weg van staatsinterventie in het bedrijfsleven hebben ingeslagen, heeft thans ook Frankrijk zijn opvattingen gewijzigd. Het heeft zich bij die landen geschaard, welke de souvereiniteit van den Staat ook in economische vraagstukken boven de individueele vrijheid stellen.

Is deze koerswijziging nu inderdaad uitdrukking van een principieele verandering der Fransche mentaliteit? Is de subordinatie van het bedrijfsleven onder de staatsleiding het begin van een nieuwen economischen organisatievorm of is zij slechts een overgangverschijnsel? Volgens zijn herhaalde verklaringen streeft Flandin naar terugkeer tot economische vrijheid, welke juist door een periode van een ongeordend interventionisme vervalscht werd en daarmede in een crisis eindigen moest. Ondanks deze verzekeringen van den premier, is de vraag evenwel geenszins duidelijk beantwoord. De „liberté dirigée”, het leidend beginsel van de nieuwe Fransche economische politiek, is in elk geval vooreerst een tegeninterventionisme, waarvan de beperking tot bepaalde doeleinden wel gewenscht zal worden, echter geenszins gegarandeerd is.

Uit het economisch program van Flandin blijkt, dat zijn gedachtengang niet in die mate tot het ergoed van dat klassieke liberalisme behoort, als haar formuleering den schijn tracht te wekken. Het voorbeeld van Flandin was niet de economische vrijheid van de liberale periode, doch duidelijk het hervormingsstelsel van Roosevelt. Wellicht zal het eens door de toepassing van de ideeën van Flandin mogelijk blijken tot een toestand van economische vrijheid terug te keeren. Ten aanzien van de naaste toekomst zien wij ons in elk geval in de eerste plaats tegenover een poging tot constructieve leiding van het bedrijfsleven door den staat geplaatst. Het is een poging „à la mode française”, dus met veel liberale franje. Van practisch standpunt bezien, zou echter de formule van de Fransche economische politiek in de eerste plaats moeten luiden: Het interventionisme is dood, levé het interventionisme.

De werkzaamheden volgens deze opvatting begonnen het eerst op het gebied van de Fransche *landbouwpolitiek*. Zij dragen hier nog het meest het karakter van een zuiver tegeninterventionisme, dat slechts een tijdelijke rol zal spelen. De regeering heeft een nieuwe graanwet uitgevaardigd, die de graanmarkt van de hypotheek der door den staat gevoerde graanvalorisatiepolitiek zal moeten bevrijden, van welke politiek noch de producent noch de consument vreugde beleefde. De nieuwe wet is een op de ervaringen van de andere landen opgebouwd stelsel van terugkeer tot de vrije prijsvorming. Het lijdt geen twijfel, dat de regeering uit de tot dusverre overal mislukte pogingen van staatsinterventie in den landbouw de gevolgtrekking wil maken, aan de productie zelve weder de verantwoordelijkheid voor de prijsvorming terug te geven. Daarbij zal de staat zich slechts tot het opnemen van de overschotten beperken, en wel tot een niet van tevoren vastgestelden prijs en begrensd door de overschotten der huidige campagne.

Men kan de kans van slagen van dit systeem ge-

ring achten; het is echter ontegenzeggelijk waar, dat de regeering zich bij de indiening van het wetsvoorstel door de overweging liet leiden, het tegeninterventionisme slechts als middel tot opheffing van het interventionisme te gebruiken. De vraag is echter, of de regeering deze politiek zal kunnen volhouden. Geheel buiten haar wil liggende omstandigheden, zooals een nieuwe overvloedige oogst, kunnen voor het volgende jaar opnieuw het probleem van een te groote graanproductie urgent maken, waardoor de regeering dan weder door interventionistische maatregelen de economische gevolgen dezer overproductie zal moeten beperken. In een dergelijk verband gezien, zouden dan de thans genomen maatregelen niet meer een daad van tegeninterventie, doch veeleer slechts een van de vele vormen van staatsinterventie beteekenen.

Ter bevestiging van een dergelijke ontwikkelingsmogelijkheid kan ook reeds op de wettelijke regeling van een anderen tak van den landbouw, den *wijnbouw*, worden gewezen, welke eveneens zoo juist door het kabinet Flandin opnieuw werd behandeld. De voorschriften, die ter leniging van de crisis in de wijncultuur zijn uitgevaardigd, bevatten bepalingen, welke een veel scherpere interventie van den staat mogelijk maken en bovendien duidelijk het karakter van een blijvend verschijnsel dragen. De bebouwde oppervlakten en de mogelijkheden van bebouwing worden beperkt en het interventionisme gaat zoo ver, dat de boer in zekere mate gedwongen wordt wijnstokken te vernietigen. Hier wordt dus de wetgever door de gedachte van de planhuishoudelijke aanpassing van de productie aan de consumptie geleid en deze gedachte behoort waarlijk niet tot de grondstellingen van het klassieke economisch liberalisme.

Op het gebied van de *industrie* heeft de voorgenomen principieele wijziging van de economische politiek nog geen concreten vorm aangenomen; de ontwikkeling wijst evenwel in deze richting. In de rede, welke Flandin korten tijd na zijn ambtsaanvaarding voor Fransche industrieelen en zakenlieden heeft gehouden en waarin hij zijn programma uiteenzette, had hij een crisiswetgeving aangekondigd, welke men slechts met ver doorgevoerde dialectiek uit het orthodoxe liberalisme, als welks aanhanger hij toch bekend was, zou kunnen afleiden. Flandin kondigde de oprichting van productiekartels aan, welke de beoogde aanpassing van de productie aan het verbruik zullen ter hand nemen. Intusschen zijn deze werkzaamheden reeds wezenlijk gevorderd en hebben zij bepaalde vormen aangenomen.

Een inter-ministerieele commissie beraadslaagt momenteel over een door het Ministerie van Economische Zaken uitgewerkt plan inzake de reorganisatie van het bedrijfsleven, dat weliswaar volgens hetgeen tot dusverre erover bekend werd, niet bepaald het corporatieve stelsel wil navolgen, tenslotte echter toch onder den invloed van den staat het bedrijfsleven solidair voor een planmatige productieregeling verantwoordelijk wil stellen.

De verschillende belangrijke takken van industrie zullen tot groepen in den vorm van kartels worden aaneengesloten; indien mogelijk door middel van vrijwillige overeenkomsten en indien dit niet mogelijk is ook wel met staatsdwang, ten einde de productie in een juiste verhouding met de afzetmogelijkheden te brengen. De door deze kartels genomen besluiten zullen rechtskracht bezitten. Scheidsgerechten zullen interveniëeren, wanneer onder de leden zelf geen overeenstemming valt te bereiken. Zij moeten hierbij vooral ook verbindende besluiten uit een oogpunt van sociale en onder de consumptie vallende belangen kunnen nemen. Indien men bedenkt, dat Frankrijk eigenlijk het klassieke land van de antikartelwetgeving is, en dat Frankrijk, met uitzondering van een principieele bepaling in den Code civil, wegens het ontbreken van kartels, nog geen kartelwetgeving heeft, dan blijkt, hieruit wel de belangrijke structuurwijziging, die

thans in het Fransche bedrijfsleven zal plaats vinden.

Tenslotte heeft ook op het gebied van het *crediet-wezen* een verandering plaats gevonden, die wijst op een meer actieve rol van den staat in het economisch leven.¹⁾ De steriele oppottingspolitiek van de Banque de France zal worden beëindigd en plaats maken voor een systeem van gelimiteerde crediet-expansie. Het is een bijzonderheid van de Fransche credietverhoudingen, dat, ondanks het gewone vrijkomen van gelden in de depressie, zooals dat zich in een oppotting van Frs. 40 milliard openbaart, niet die klassieke ontwikkeling wilde intreden, die daarin bestaat, dat de vrijgekomen kapitalen naar de geldmarkt vloeien, de rente verlagen en langs den weg van lage tarieven, het bedrijfsleven nieuwe impulsen geeft.

Het inzetten van de reserves van de Banque de France als element van crisisbestrijding, beteekent niet het voeren van een politiek, die een „Ankurbelung” tot stand wil brengen door werkverschaffing, doch het evenwicht wil verkrijgen door het herstel van dat markmechanisme, dat ook in vroeger tijden crises tot een einde wist te brengen.

AANTEKENINGEN.

De weg naar herstel door middel van een internationalen gouden standaard na devaluatie van de goudlanden.

„The Economist” van 5 Januari bevat onder den titel „The Road to Recovery” een bijlage van Sir Henry Strakosch, waarin deze het vraagstuk van de monetaire stabiliteit uitvoerig behandelt.

Aan de hand van de statistieken van den Volkenbond wordt allereerst een overzicht gegeven van den economischen toestand aan het einde van 1934. Daaruit blijkt, dat het indexcijfer der wereldproductie thans op 92 staat, wanneer 1929 op 100 wordt gesteld. Bij die cijfers dient men echter te bedenken, dat onder normale omstandigheden de wereldproductie met 3 pCt. per jaar toeneemt. Zonder den invloed der crisis, zou het indexcijfer der productie derhalve thans op ongeveer 115 hebben gestaan tegenover 100 in 1929, zoodat de achteruitgang veel meer dan 8 pCt. bedraagt.

Men dient echter den gang der gebeurtenissen in de goud- en de niet-goudlanden van elkaar te onderscheiden, daar deze na 1931 geheel verschillend is geweest. Omtrent den loop der groothandelsprijzen valt niet veel bijzonders te vermelden; het is duidelijk, dat deze zich in de niet-goudlanden na depreciatie op een constant niveau hebben bewogen, terwijl de prijsdaling in de goudlanden voortduurde.

Wat de productie betreft, blijkt, dat tot einde 1931 de beweging in de goud- en niet-goudlanden dezelfde was. Vanaf eind 1931 tot midden 1932 was de inkrumping in de niet-goudlanden minder dan in de goudlanden. Na midden 1932 is het tijt gekeerd, maar het herstel was in de goudlanden langzaam en aarzelend, in de niet-goudlanden snel en doorgaand. Van 1929 tot midden 1932 bedroeg de vermindering der productie in de goudlanden ongeveer 40, in de Sterlinglanden 28 pCt. Het herstel heeft voor de goudlanden, vanaf medio 1932 slechts 17 pCt. bedragen, waardoor het indexcijfer thans met het laagste in de groep der niet-goudlanden overeenkomt, terwijl voor deze landen sindsdien een herstel van 62 pCt. is gevolgd.

Een soortgelijk beeld geven de indices der bedrijvigheid, terwijl het indexcijfer der faillissementen voor de beide groepen (zie bovenaan volgende kolom) zeer illustratief is.

¹⁾ Zie hierover eveneens het artikel van den heer A. A. van Sandick op blz. 29/30, terwijl wij tevens verwijzen naar de Aanteekening „Conjunctuurpolitiek van Circulatiebanken” op blz. 35 (Red.).

Indexcijfers van faillissementen. 1931 = 100.

	Goudlanden.			
	Frankrijk	België	Nederland	Italië
1928.....	75.5	58.2	92.6	65.4
1929.....	80.0	52.0	79.9	68.1
1930.....	83.4	67.4	89.7	76.5
1931.....	100.0	100.0	100.0	100.0
1932.....	129.0	134.7	133.1	113.6
1933.....	126.6	145.1	134.5	96.5
1934 Jan./Aug.	137.0	151.0 ¹⁾	142.7 ²⁾	84.5 ²⁾

	Niet-Goudlanden.			
	Engeland	Zweden	Denemarken	Canada
1928.....	93.8	89.5	120.5	91.9
1929.....	88.7	92.0	89.7	98.0
1930.....	94.9	87.0	82.1	108.1
1931.....	100.0	100.0	100.0	100.0
1932.....	106.7	125.0	130.8	109.3
1933.....	94.3	112.0	77.0	91.9
1934 Jan. Aug.	90.0 ¹⁾	84.0	61.5	—

¹⁾ Jan.—Juni voorloopig. ²⁾ Jan.—Mei.

Strakosch geeft tenslotte ook de cijfers voor den in- en uitvoer, waarbij hij tot de conclusie komt, dat de goud- en niet-goudlanden in dit opzicht ongeveer evenveel van de crisis hebben te lijden gehad, en dat er misschien zelfs een klein verschil ten gunste der goudlanden bestaat. De uitvoer van de Sterlinglanden naar de goudlanden is buitengewoon sterk gedaald, die naar de niet-goudlanden minder. Strakosch wijt dit aan de invoerrechten en contingenteringen, waardoor de goudlanden zich tegen de gevolgen der muntdepreciatie in de Sterlinglanden hebben getracht te verzetten.

Juist omdat goudlanden zoowel als niet-goudlanden dus een even groot belang blijken te hebben bij het herstel van den wereldhandel tot normale afmetingen, terwijl thans de waarde van den wereldhandel minder dan de helft van voor de crisis bedraagt, en ook, naar wat de hoeveelheid betreft belangrijk is verminderd, wordt de vraag opgeworpen, of niet tot een internationale stabilisatie der valuta gestreefd moet worden, die als eerste voorwaarde voor het herstel van den wereldhandel moet worden beschouwd. De schrijver verwerpt daarbij stabilisatie op het huidige niveau, omdat hij ervan overtuigd is, dat er dan in de tegenwoordige goudlanden een daling van het prijsniveau zal moeten volgen, hetgeen voor de gestabiliseerde niet-goudvaluta natuurlijk op den duur nadeelig moet zijn. Hij is van meening, dat bij stabilisatie der valuta ook gestreefd moet worden naar een voor een langere periode zoo constant mogelijk prijsniveau in de verschillende landen, gelijk de sterlinglanden dit na depreciatie in 1931 hebben weten te handhaven.

De oorzaak van de moeilijkheden ligt, volgens Strakosch bij het gebrek in evenwicht in de goudlanden tusschen prijzen en kosten. Een zeer belangrijk deel van de kosten, waartoe hij ook de loonen rekent, voorts belastingen, afschrijvingen, rente op schulden, en algemeene onkosten, is nu eenmaal vast of uiterst weinig bewegelijk. Slechts de grondstoffen, voorzover zij worden ingevoerd, kunnen flink in prijs dalen.

Het is niet mogelijk de andere kosten met behulp van deflatie naar beneden te brengen. *De deflatiepolitiek is dan ook tot nu toe in alle goudlanden mislukt* en waar de ongunstige uitwerking thans grooter is dan in de eerste jaren der crisis, toen men met deflationistische maatregelen begon, is er geen enkele reden om aan te nemen, dat men thans beter zal slagen om langs dien weg het evenwicht tusschen prijzen en kosten te herstellen. Vooral niet, omdat verschillende goudlanden ter bescherming van de prijzen der agrarische producten maatregelen hebben getroffen, die juist een daling van de kosten van levensonderhoud tegengaan. Al mag men die kosten niet met de productiekosten gelijkstellen, een aanwijzing daarvoor leveren zij wel op.

Strakosch berekent dan de daling van de groothandelsprijzen en de kosten van levensonderhoud in de

verschillende goudlanden en vindt daaruit een percentage van divergentie, d.i. hoeveel procent, uitgedrukt in het indexcijfer der groothandelsprijzen, de kosten van levensonderhoud minder zijn gedaald dan deze. Hij vindt de volgende cijfers: -

Divergentie tusschen groothandelsprijzen en kosten van levensonderhoud. Sept. '34				
Goudlanden	Datum der piek	pCt.	pCt.	
Frankrijk	Sept. 1934	72	72	
België	Dec. 1933	54	52	
Nederland	Mrt. 1933	72	60	
Italië	Dec. 1933	44	34	
Zwitserland	Febr. 1933	33	30	
Sterlinglanden				
Engeland	Sept. 1931	25	15	
Canada	Aug. 1931	23	7	
Australië	Nov. 1930	15	1	
Zweden	Sept. 1931	26	17	
Denemarken	Juli 1931	22	13	
Zuid-Afrika	Oct. 1932	23	8	

De consequenties van die wanverhouding tusschen groothandelsprijzen en kosten van levensonderhoud, welke laatste als index voor de algemeene kosten en loonen wordt genomen, blijkt uit de volgende berekening, die volgens Strakosch vrij juist met het gemiddelde der verhoudingen in Engeland overeenkomt.

	Juli 1928	Juli 1932	Juli 1934	
Prijnsindex van grondstoffen	100	65	67	
Productiekosten:				
Grondstoffen, ongeveer	45	29¼	30¼	
Vaste kosten, ongeveer	45	45	45	
	Totaal	90	74¼	75¼
Prijs van fabriekaten	100	74	80	
Winst of verlies (—)	10	—¼	4%	

Al is de rentabiliteit van 1928 nog niet hersteld, toch is deze derhalve weer bezig zich te verheffen uit de inzinking van 1932.

Met deflationistische middelen kan men de wanverhouding tusschen kosten en opbrengst niet overwinnen en daarom moet op andere wijze, volgens den schrijver, een rendabele basis in de goudlanden tot stand komen. Het vraagstuk van stabiele prijzen is veel meer een van rendabele productie dan van wisselkoersverhoudingen. Ten bewijze haalt de schrijver een typeerende uitspraak van Neville Chamberlain aan, tijdens de economische wereldconferentie door dezen gedaan: „...een kostenverlaging over de geheele linie veroorzaakt verdere prijsdaling, zoodat kosten en prijzen elkaar naar beneden jagen zonder ooit tot een evenwicht te komen...”

De goudlanden kunnen de kloof tusschen kosten ellende op hun bevolking te leggen, die tot allerlei sociale catastrofes zou leiden. Volgens Strakosch en prijzen nooit overbruggen zonder een ondragelijke bevinden de goudlanden zich thans ongeveer op het punt, waarop de Vereenigde Staten in het voorjaar van 1933 waren aangekomen. Zij zullen uit soortgelijke overwegingen tot devaluatie van hun ruilmiddel moeten overgaan als de Ver. Staten toen hebben gedaan.

Om tot een monetaire stabilisatie te geraken moeten de goudlanden, volgens Sir Strakosch, hun valuta met ongeveer 40 pCt. devalueeren en dus bijna op pariteit met Pond en Dollar van nu brengen. Daarna zal een overeenkomst omtrent het stabiel houden van dit koersniveau moeten worden getroffen, en deze zal moeten worden uitgevoerd. *Dit zal een nieuwe internationale gouden standaard moeten zijn, want de menschheid heeft juist in deze crisisjaren getoond het grootste vertrouwen in goud te hebben.* Een internationale papieren standaard acht hij in het geheel niet te verwezenlijken.

Engeland en Amerika hebben bewezen te begrijpen, dat het goud gebruikt moet worden om het binnenlandsch prijsniveau zooveel mogelijk stabiel te houden. Wanneer de goudlanden dat ook gaan begrijpen en het goud niet meer gebruiken om het te sterili-

seeren in de kelders van de circulatie-bank, dan is samenwerking mogelijk.

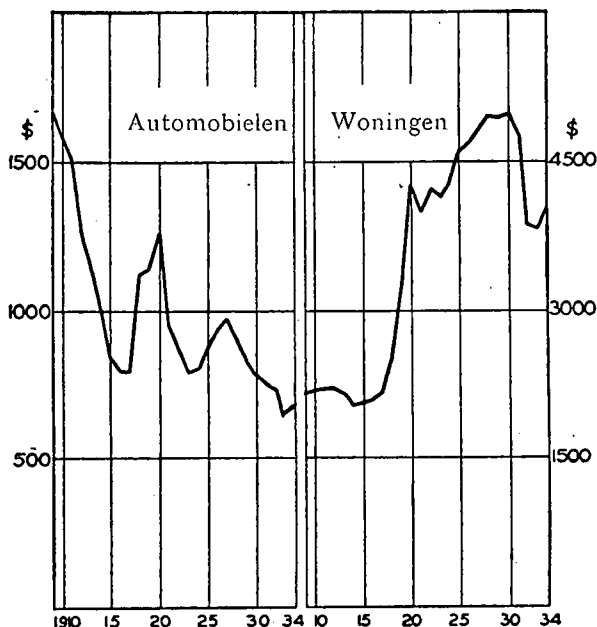
Wanneer ten slotte Engeland en de Ver. Staten samenwerken, teneinde het prijsniveau te handhaven, wordt een zoo groot deel van de economische activiteit der wereld omvat, dat zulke invloed op alle landen zal moeten uitoefenen. De praktijk moet dus voorshands zijn: Devaluatie in de goudlanden met ongeveer 40 pCt. en samenwerking tusschen de circulatiebanken en de regeeringen van Groot-Brittannië en de Vereenigde Staten, zoo mogelijk met die van goudlanden, die daartoe bereid zullen zijn.

Prijzen van woningen en automobielen in de Vereenigde Staten.

De depressie, die in het bouwbedrijf in de Ver. Staten blijft heerschen, ondanks het herstel in verschillende andere productietakken, wordt voornamelijk toegeschreven aan de hooge kosten voor nieuwbouw, aangezien de moeilijkheden om middelen ter financiering te verkrijgen aanzienlijk verminderd zijn door de maatregelen, die president Roosevelt heeft genomen. Ongunstig werkt echter het feit, dat er nog steeds veel huizen boven de markt hangen, die tegen sterk verminderde prijzen kunnen worden gekocht.

In een van de laatste nummers van „The Cleveland Trust Company” wordt gewezen op de sterk uiteenlopende prijsbeweging van woningen en automobielen. Sedert 1909 is de detailprijs van automobielen voortdurend gedaald en wel van \$ 1.662 tot \$ 678 in 1934. Bovendien moet men hierbij rekening houden, dat de kwaliteit intusschen zeer sterk verbeterd is. Het opmerkelijke is, dat de materialen in prijs gestegen en de loonen van de arbeiders meer dan verdubbeld zijn. De prijsdaling van het afgewerkte product is echter mogelijk geworden door voortdurend verbetering in de techniek en in het productieproces.

Prijsbeweging van automobielen en woningen.

Daarentegen is de prijs van huizen (één familie-woning) van \$ 2.173 in 1909 gestegen tot \$ 4.966 in 1930 en volgens de voorloopige gegevens daarna weder gedaald tot \$ 4.020 in 1934. Op dit gebied heeft niet zulk een groote en voortdurende verbetering in de kwaliteit plaats gevonden als bij automobielen. De kosten in het bouwbedrijf blijven hoog en sedert het begin van 1934 bewegen zij zich weder in stijgende richting.

Conjunctuurpolitiek van circulatiebanken.

Naar aanleiding van de zwenking in de politiek van de Banque de France, welke aangekondigd werd met het optreden van haar nieuwen gouverneur, bestaande in het plan een open marktpolitiek te volgen en daarmee steun te verlenen aan het Fransche staatscrediet en bij te dragen tot een verruiming van de geldmarkt, beschouwt de „Frankfurter Zeitung” van 6 Januari de politiek der verschillende circulatiebanken ten opzichte van de conjunctuur.

Deze politiek kan het oog slechts gericht houden op een medewerking tot verruiming van de geldmarkt van het land, zooals in Engeland en in de Ver. Staten aanvankelijk, of de centrale bank kan medewerken aan een inflatorisch programma, zooals in de Ver. Staten later.

Na gewezen te hebben op de overdreven verwachtingen, welke men in Amerika koesterde ten aanzien van de mogelijkheid, door uitbreiding van het bankbiljettencrediet het prijsniveau te beïnvloeden, en de vrees, welke juist in Europa hiervoor bestond, beschouwt het artikel de zeer verschillende reacties, welke de politiek van credietexpansie in Engeland en Amerika hebben gehad, waarbij wel bewezen wordt, dat de opvatting, dat een uitbreiding van de geldmiddelen automatisch tot prijsstijging zal leiden, wellicht juist is voor een periode van hoogconjunctuur, doch niet voor een depressieperiode.

In Engeland was een geringe verlaging van het disconto, gepaard aan matige aankopen van reeds geëmitteerde staatspapieren door de centrale bank voldoende, om de reeds intredende verruiming op de geldmarkt verder te ontwikkelen. De banken reageerden op deze geldverruiming met enorme effectenaankopen, welke de koersen der beleggingswaarden deden stijgen. Dit opende de mogelijkheid tot de groote conversie- en consolidatie-operaties, welke nieuwe emissies voorbereidden, waarmee uiteindelijk een belangrijk conjunctuurpolitiek effect bereikt werd.

In de Ver. Staten begon men eveneens met een open marktpolitiek op groote schaal. De Federale Reservebanken kochten Staatsobligaties in grooten omvang, welker tegenwaarde den aangesloten banken als deposito's toevloede, waarvan met een crediet-

uitbreiding door deze mocht hopen. Bedrijfsleven noch kapitaalmarkt werden echter met dit crediet gesteund. De banken belegden haar liquide middelen in nieuwe schatkistemissies van korten looptijd en lieten haar deposito's bij het Federale Reservesysteem oploopen. Het enorme aanbod op de geldmarkt heeft dus in de Ver. Staten noch tot een vlotter particuliere emissiemogelijkheid, noch door verhooging van credietverlening aan het bedrijfsleven tot een opleving aanleiding gegeven.

De Amerikaansche regeering is toen overgegaan tot een politiek van directe uitgaven door middel van haar talrijke organen. Anders dan bij de zuivere open marktpolitiek waar enkel de geldmarkt wordt verruimd, dient hier het crediet tot een stimulus van het economisch leven door grootere vraag naar goederen. Dat de opleving zich niet voortgezet heeft kan wellicht aan verschillende factoren worden geweten: onzekerheid t.a.v. van de gevoerde economische en monetaire politiek, gedwongen loonsverhoogingen, bestaande overcapaciteit, enz.

Japan toont daarentegen het voorbeeld, dat een politiek van regeeringsuitgaven het economisch leven wel kan stimuleeren. Hier hebben de banken, gesteund door een credietexpansie van de Centrale Bank der regeering de middelen verstrekt, waarmee deze een grootscheepsche aanschaffings- en bewapeningspolitiek volgde. De Staatsschuld nam in drie jaren met 50 pCt. toe, en ondanks een daling van de landbouwprijzen, steeg het prijsniveau met 40 pCt.

Ook de Deutsche conjunctuurpolitiek is een uitgavenpolitiek, waarbij het credietapparaat als geheel en veel minder de Centrale bank de verstrekker is van het crediet. Het was hier voldoende, dat de Rijksbank de herdisconteeringsmogelijkheid opende.

Wanneer de Bank van Frankrijk inderdaad de credietbehoefte van den Franschen Staat meer zal steunen, dan tot heden het geval is geweest, zal de gang van zaken volgens de Frankfurter Ztg. zich ontwikkelen in een richting, die het midden houdt tusschen die van Engeland en die van Amerika, Duitschland en Japan. Anders dan in Engeland is het niet alleen de bedoeling de geldmarkt te verruimen en de Staatsobligaties te steunen met conversie als doel, maar de

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. 1)

	Banken	Electriciteit	Handels-ondern.	Industrie	Kunstzijde	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee
Gemiddelde 1929	158.3	337.5	168.0	432.7	243.0	268.7	402.0	233.5	125.0	398.4	487.3	443.2
„ 1930	149.4	257.7	125.6	264.9	87.4	177.2	371.1	110.7	82.6	292.9	361.3	357.2
„ 1931	118.1	211.8	93.4	167.7	64.5	144.5	209.8	51.8	49.6	181.9	241.6	251.4
„ 1932	76.4	178.3	67.1	115.6	37.6	106.4	137.5	27.0	24.9	107.2	137.9	175.9
„ 1933	84.0	201.8	79.3	137.8	27.8	143.4	164.5	42.8	23.1	112.9	135.9	211.3
Januari 1934	79.2	190.1	85.1	159.-	49.9	157.7	176.6	52.4	18.6	99.9	130.3	229.6
Februari „	80.6	187.4	88.5	158.7	50.9	165.7	178.1	53.3	19.-	106.6	136.2	240.4
Maart „	80.2	187.4	87.3	156.9	60.2	176.1	170.2	54.8	20.1	104.-	135.9	243.4
April „	77.-	190,5	85.1	157.9	59.1	172.9	158.1	56.4	18.5	98.-	137.5	246.8
Mei „	75.4	190.7	80.8	155.9	55.1	178.8	155.5	68.1	17.4	98.9	144.8	252.8
Juni „	71.1	192.-	72.5	154.-	53.8	181.4	157.5	65.8	14.8	96.1	154.1	250.9
Juli „	72.4	195.8	69.-	156.7	50.8	182.4	152.7	68.1	14.7	92.-	157.8	254.7
Augustus „	74.8	188.2	70.8	155.6	50.7	179.7	151.9	73.1	15.2	94.2	168.-	255.7
September „	76.7	188.1	71.8	157.9	51.-	177.2	151.9	72.2	16.1	93.6	168.2	236.1
October „	76.7	183.8	69.6	160.8	50.6	176.9	145.3	65.7	14.4	86.5	164.3	238.1
November „	74.9	179.5	67.9	161.3	48.5	179.-	137.-	58.4	12.9	79.-	153.3	232.3
December „	72.2	167.6	68.1	161.3	46.3	180.2	133.5	61.4	11.9	79.3	159.1	232.4

Schommelingen in het aandelen-indexcijfer. 2 Januari 1934 f 2.291-210.500 = 100.

2 Januari 100.-	7 Maart 100.3	2 Mei 97.2	4 Juli 95.-	5 Septemb. 97.-	7 November 91.8
10 „ 99.3	14 „ 101.4	9 „ 98.1	12 „ 95.3	12 „ 97.1	14 „ 91.5
17 „ 99.3	21 „ 99.-	16 „ 96.7	18 „ 95.2	19 „ 96.3	21 „ 91.2
24 „ 100.8	28 „ 97.8	23 „ 96.5	25 „ 94.-	26 „ 96.1	28 „ 91.9
31 „ 100.8	4 April 98.3	30 „ 96.1	1 Augustus 91.6	3 October 95.6	5 December 91.5
7 Februari 102.3	11 „ 98.5	6 Juni 94.4	8 „ 93.7	10 „ 94.9	12 „ 90.8
14 „ 101.3	18 „ 97.5	13 „ 95.7	15 „ 95.2	17 „ 94.8	19 „ 89.8
21 „ 101.3	25 „ 94.7	20 „ 96.1	22 „ 94.7	24 „ 94.7	27 „ 90.1
28 „ 99.9		27 „ 95.4	29 „ 97.6	31 „ 93.6	

1) Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S.B. van 15 Januari 1930, blz. 64. Nadruk verboden.

Staat van nieuwe middelen te voorzien. Deze middelen moet enals dekking dienen voor het tekort van de loopende begroting, welke de Staat moeilijk door leeningen op langen termijn kan dekken. Wanneer deze politiek behouden blijft zal dit een verdere conjunctuurteruggang tegenhouden.

Ten aanzien van particuliere investeringsmogelijkheden zou Frankrijk er beter voorstaan, dan Duitsland en Amerika, waar de depressie sterker is geweest en de enorme overcapaciteit en schuldenlast een groter rol speelden dan in Frankrijk. Een druk gaat echter uit van de dispariteit tusschen binnen- en buitenlandsche waarde van de Franc. Frankrijks economische toestand gelijkt meer op die van Engeland voor de loslating van den gouden standaard, waarbij het zich bevrijdde van de voortschrijdende déflatie in de crisishaarden der wereld.

Koffie-statistiek over December 1934.

De dezer dagen verschenen Statistiek van de Firma G. Duuring & Zoon te Rotterdam geeft aan, dat in December de aanvoer geweest is als volgt:

	1934 bn.	1933 bn.	1932 bn.
in Europa	667.000	827.000	747.000
„ Ver. Staten van Amerika	865.000	1.102.000	866.000
Totaal . . .	1.532.000	1.929.000	1.613.000

De Aanvoeren in Europa en in Amerika tezamen gedurende het jaar 1934 bedroegen 22.545.000 balen tegen 22.598.000 balen in 1933 en 20.960.000 balen in 1932.

De Afleveringen in December waren:

	1934 bn.	1933 bn.	1932 ¹⁾ bn.
in Europa	777.000	831.000	894.000
„ Ver. Staten van Amerika	968.000	1.012.000	951.000
Totaal . . .	1.745.000	1.843.000	1.845.000

De Afleveringen in Europa en in Amerika tezamen gedurende het jaar 1934 waren 22.330.000 balen tegen 22.200.000 balen in 1933 en 22.279.000 balen in 1932.

Vanaf 1 Juli tot 31 December waren de Aanvoeren in Europa en in Amerika tezamen 9.465.000 balen tegen 10.930.000 balen in 1933 en 8.731.000 balen in 1932, terwijl de Afleveringen bedroegen 10.184.000 balen tegen 10.883.000 balen in 1933 en 10.541.000 balen in 1932.

De zichtbare voorraad was op 31 December in Europa 2.631.000 balen tegen 2.741.000 balen op 1 December. In Amerika bedroeg hij 717.000 balen tegen 820.000 balen op 1 December. In Europa en in Amerika tezamen was de zichtbare voorraad dus op 31 December 3.348.000 balen tegen 3.561.000 balen op 1 December. Hij bedroeg op 31 December 1933 — 3.133.000 balen en op 31 December 1932 — 2.735.000 balen.

De zichtbare wereldvoorraad was op 31 December 6.646.000 balen tegen 6.803.000 balen op 1 December en 7.588.000 balen op 31 December 1933 (in deze cijfers zijn niet begrepen de voorraden in het binnenland van Brazilië, waarvan de cijfers van 31 en 1 December nog niet bekend zijn, doch die op 1 November bedroegen 2.455.000 balen).

Braziliaansche koffieoogsten.

De opbrengst per oogstjaar (1 Juli tot 30 Juni) in balen van 60 Kgr. was volgens de Firma Leonard Jacobson & Zonen te Rotterdam:

Jaren	Rio	Santos	Overig Brazilië	Totaal
1923/1924 .	3.620.000	14.918.000	973.000	19.511.000
1924/1925 .	3.161.000	6.577.000	1.430.000	11.168.000
1925/1926 .	3.955.000	10.129.000	1.377.000	15.461.000
1926/1927 .	3.599.000	9.986.000	1.711.000	15.296.000
1927/1928 .	4.977.000	18.681.000	2.144.000	25.822.000
1928/1929 .	1.951.000	5.937.000	1.723.000	9.661.000
1929/1930 .	4.498.000	22.070.000	2.785.000	29.353.000
1930/1931 .	3.910.000	10.555.000	2.679.000	17.144.000
1931/1932 .	5.500.000	18.708.000	1.928.000	26.136.000
1932/1933 .	4.551.000	9.292.000	2.380.000	16.223.000
1933/1934 .	1.200.000	20.500.000	8.200.000	29.900.000
1934/1935 ¹⁾	900.000	8.400.000	4.800.000 ²⁾	14.100.000

¹⁾ Ramming. ²⁾ Met inbegrip van 2.900.000 bn. Minas Geraes.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Theories of the Trade Cycle door Alec L. Macfie (Londen 1934, MacMillan and Co. Ltd. Prijs 7/6.)

Na een korte inleiding over de verschijningsvormen, duur en frequentie der conjuncturele golfbewegingen gaat de schrijver over tot een critische bespreking van eenige in Engeland gepubliceerde conjunctuurtheorieën. Vooral Hayek's publicaties worden tamelijk diepgaand en toch kort en duidelijk geanalyseerd. Hayek's opvatting, dat de monetaire factoren een overwegende rol in de conjunctuurbeweging spelen, wordt door hem gedeeld. Ook is hij van oordeel, dat de verandering der geldhoeveelheid inhaerent is aan de momenteele organisatievormen van het economisch leven.

In het begin eener opbloeiperiode, wanneer de natuurlijke rente de neiging heeft boven de reële rente te stijgen, en daardoor alleen al factoren in het leven zal roepen, die den voortgaanden opbloei onherroepelijk naar een depressie zullen voeren, zouden de banken door verhooging van haar rentevoet de natuurlijke rente behooren te volgen en daardoor de gevraagde hoeveelheid crediet kunnen remmen. Door de huidige vorm van het bankwezen evenwel, wordt de credietverleening van een bank door de andere als deposito beschouwd, en zoodoende zal, al breiden de banken individueel haar credietverleening ook niet noemenswaard uit, de totale geldhoeveelheid toch sterk kunnen toenemen. Het omgekeerde vindt plaats bij opzegging van credieten door een bank.

Met Hayek's opvattingen, dat de investeringen al naar gelang van den rentevoet, dichter of verder van het begin van den productie-omweg plaats vinden, kan Macfie zich niet geheel vereenigen. Hij komt dan zelf tot een nadere beschouwing van wat hij noemt de verhouding tusschen „saving and investment” en poogt de conjunctuurgolven uit een verstorning van het evenwicht tusschen „saving” en „investment” te verklaren. Naar de meening van den schrijver moet het vraagstuk der psychologische factoren nog aan een nauwkeurige studie onderworpen worden, daar het psychologische element van niet te onderschatten betekenis is.

AANVOEREN in toon van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	31 Dec. 1934- 5 Jan. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	31 Dec. 1934- 5 Jan. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	1935	1934
Tarwe	27.620	27.620	11.121	200	200	—	27.820	11.121
Rogge	3.428	3.428	5.427	—	—	2.000	3.428	7.427
Boekweit	225	225	622	—	—	—	225	622
Mais	13.087	13.087	21.669	—	—	2.570	13.087	24.239
Gerst	3.818	3.818	3.704	—	—	—	3.818	3.704
Haver	1.583	1.583	350	—	—	—	1.583	350
Lijnzaad	2.265	2.265	5.014	—	—	4.119	2.265	9.133
Lijnkoek ¹⁾	27	27	5.548	—	—	—	27	5.548
Tarwemeel	580	580	334	69	69	—	649	334
Andere meelsoorten	1.255	1.255	211	130	130	—	1.385	211

STATISTIEKEN.

BANK DISCOUNTS.

Table showing bank discount rates for various cities like London, Amsterdam, and others, with columns for dates and rates.

OPEN MARKT

Table showing open market exchange rates for various locations including Amsterdam, London, Berlin, and New York, with columns for dates and rates.

1) Koers van 4 Jan. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag. 2) 2/6 Jan. 1934.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table showing exchange rates in the Netherlands for various cities like Londen, Berlijn, Parijs, Brussel, and Batavia, with columns for data and rates.

Table showing exchange rates in the Netherlands for various cities like Zwitserland, Weenen, Praag, Boekarest, Mitaan, and Madrid, with columns for data and rates.

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table showing exchange rates in New York for various locations, with columns for data and rates.

KOERSEN TE LONDEN.

Table showing exchange rates in London for various locations like Alexandrie, Athene, Bangkok, etc., with columns for dates and rates.

1) Officiële not. 36 1/2 laten, gemidd. not., welke importeurs hebben te betalen, sinds 30 Nov. 31 1/2; 2 Jan. 31 3/4; 2) Offic. not. vanaf 17 Dec. 39 1/2; 24 Dec. 39 1/8; 3 Jan. 39 1/16; 3 Jan. 39 1/8; 4 Jan. 40. 5 Jan. 39 1/8; 1 d. 22 Dec. 4 1/4; 4) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

Table showing silver prices for various locations like Londen and N.York, with columns for dates and prices.

GOUDPRIJS

Table showing gold prices for various locations like Londen, with columns for dates and prices.

1) In pence p. o.z. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. o.z. fine. 3) In sh. p. o.z. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS

Table showing the financial status of the Dutch Treasury, including income and expenses, with columns for dates and amounts.

Table showing the financial status of the Dutch Treasury, including income and expenses, with columns for dates and amounts.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table showing floating debt of the Netherlands-Indische Vloottende Schuld, with columns for dates and amounts.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table showing the main items of the Surinamese Bank, with columns for data and amounts.

ZUIVEL EN EIEN												METALEN																			
BOTER per K.G. Leeuwarder Comm. Noteering			BOTER p.K.G. Hefling Crisic Zuivel-Centr.			KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk per 50 K.G.			EIEREN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.			KÖPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton		LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton		TIN locoprijzen Londen per Eng. ton		IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesb. per Eng. ton		GIETERIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen		ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton		GOUD cash Londen per ounce fine		ZILVER cash Londen per Standard Ounce					
fl.	¢	fl.	fl.	¢	fl.	fl.	¢	fl.	fl.	¢	fl.	£	fl.	£	fl.	£	fl.	£	fl.	sh.	fl.	sh.	fl.	£	fl.	sh.	fl.	pence	fl.	pence	fl.
1925	2.31	100.0	—	—	56.00	100.0	9.18	100.0	62.1/6	100.0	36.8/6	100.0	26.1/7-	100.0	73/-	100.0	67/-	100.0	36.5/6	85/6	100.0	85/6	100.0	100.0	32 1/8	100.0	32 1/8	100.0	100.0		

(Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2.) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van Jan. 1928 Matting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3

BOUWMATERIALEN												KOLONIALE PRODUCTEN																			
VURENHOUT basis 7' f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M³.						STEENEN binnenmuur per 1000 stuks / buitenmuur per 1000 stuks						CACAO G.F. Accra per 50 K.G. c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f.m.s. per 100 K.G. Amsterdam		KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 K.G.		RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.		SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 K.G.		THEE Af. N.-l. thee. A'dam gem. p. Java- en Sumatrathee p. 1/2 KG.		INDEXCIJFER Grondstoffen / Koloniale producten							
f	¢	f	¢	f	¢	f	¢	sh.	¢	f	¢	f	¢	f	¢	f	¢	Sh.	¢	f	¢	f	¢	cts.	fl.	f	¢	f	¢	100.0	100.0
1925	159.75	100	15.50	100.0	19.00	100.0	42/6	100.0	35.875	100.0	61.375	100.0	2/11.625	100.0	18.75	100.0	84.5	100.0	100.0	100.0											

B. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollar-noteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de de preciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 7 Januari 1935.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 22.778.620,60 Bijbnk. " 554.948,69 Ag. sch. " 3.221.682,96	f	26.555.252,25
Papier o. h. Buitenl. in disconto	"		—
Idem eigen portef.	f 866.250,—		866.250,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	"		—
Beleeningen incl. vrach. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 98.368.653,93 ¹⁾ Bijbnk. " 4.866.511,26 Ag. sch. " 39.475.369,79	f	142.710.534,98
Op Effecten	f 138.337.151,66 ¹⁾		138.337.151,66
Op Goederen en Spec.	" 4.373.383,32		4.373.383,32
Voorschotten a. h. Rijk	"		—
Munt, Goud	f 102.183.005,—		102.183.005,—
Muntmat., Goud	" 739.853.459,65		739.853.459,65
	f 842.036.464,65		842.036.464,65
Munt, Zilver, enz.	" 20.972.515,53		20.972.515,53
Muntmat., Zilver	"		—
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	"		37.979.132,69
Gebouwen en Meub. der Bank	"		4.970.000,—
Diverse rekeningen	"		6.723.486,15
Staat d. Nederl. (Wet v. 27,5 '32, S. No. 221)	"		16.996.491,37
	f		1.099.810.127,62

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefonds	"	3.807.914,92
Bijzondere reserve	"	5.000.000,—
Pensioenfonds	"	9.224.342,11
Bankbiljetten in omloop	"	890.790.175,—
Bankassignatiën in omloop	"	138.280,53
Rek.-Cour. saldo's: Het Rijk	f	47.944.796,87
Anderen	"	117.953.632,69
Diverse rekeningen	"	165.898.429,56
	f	4.950.985,50
	f	1.099.810.127,62
Beschikbaar metaalsaldo	f	440.237.608,19
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	"	1.100.594.020,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	"	—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 73.789.100,—
2) Waarvan in het buitenland f 49.775.319,64

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek- kings- perc.
	Munt	Muntmat.				
7 Jan. '35	102183	739.853	890.790	166.037	440.238	82
31 Dec. '34	102183	739.853	912.168	146.563	436.445	81
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist- promessen rechtstreeks	Belee- ningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke- ningen ¹⁾
31 Dec. 1934	22.988	—	151.433	866	5.903
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud		Zilver	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaal- saldo
	Munt	Muntmat.				
29 Dec. '34 ²⁾	142.000	—	—	177.370	36.470	56.464
22 " '34 ²⁾	141.410	—	—	178.830	38.850	54.338
8 Dec. 1934	113.500	29.137	—	183.534	32.518	56.216
1 " 1934	113.499	29.493	—	180.208	35.629	54.657
25 Juli 1914	22.057	31.907	—	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Dis- conto's	Belee- ningen	Diverse reke- ningen ¹⁾	Dek- kings- percen- tage
22 " '34 ²⁾	690	69.740	—	17.900	65
8 Dec. 1934	786	9.765	53.829	12.281	66
1 " 1934	705	9.686	53.974	11.536	66
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
2 Jan. 1935	192.781	394.731	57.571	24.195	10.562
26 Dec. 1934	192.789	405.164	47.109	7.579	10.667
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek- kings- perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
2 Jan. '35	89.336	9.931	117.343	36.822	58.050	35,3
26 Dec. '34	87.541	9.878	89.140	36.405	47.625	35,1
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis- sels	Waarv. op het buitenl.	Belee- ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
21 " '34	82.123	693	9	4.375	951	4.633	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver- sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort. k.	Parti- culieren
28 Dec. '34	5.837	2.437	83.412	962	2.755	15.359
21 " '34	5.898	2.210	81.553	932	2.819	16.403
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud- dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee- ningen
24 " 1934	78,8	21,2	4,4	3.605,3	101,6
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec- ten	Diverse Activa ²⁾	Circu- latie	Rekg.- Crt.	Diverse Passiva
24 " 1934	436,5	666,2	3.724,3	764,3	331,8
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 31, 24 Dec. 1934, resp. 24, 74 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1935	Goud		Binnen- en buitenlandsche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids- fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen						Schatkist	Partic.
3 Jan. 1935	2.550	88	761	128	340	40	3.595	37	265
27 Dec. 1934	2.505	87	673	127	344	40	3.530	39	195

1) 1934.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		"Other cash" ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud- certifi- caten ¹⁾		In her- disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
19 Dec. '34	5.142,2	5.122,8	219,7	8,6	5,7
12 " '34	5.142,6	5.123,1	235,9	9,3	5,7

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula- tie	Totaal Depo- sito's	Gestort Kapitaal	Goud- Dek- kings- perc. 3)	Algem. Dek- kings- perc. 4)
12 " '34	2.430,2	3.201,5	4.393,3	146,9	70,8	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

2) "Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis- conto's en beleen.	Beleg- gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo- sito's	Waarvan time deposits
5 " '34	2	7.765	10.094	3.041	18.754	4.329

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng- land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen, van de be- treffende valuta.